

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายความรุนแรงในครอบครัว

ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวดังนี้

องค์การสหประชาชาติ (อ้างถึงใน อรอนงค์ อินทวิจิตร และ นรินทร์ กรินชัย, 2542, น. 3) ได้ให้ความหมายของ “ความรุนแรงต่อสตรี” (Violence against women) ในปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่เป็นความรุนแรงทางเพศซึ่งเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่สตรี รวมทั้งการขู่ข่มขู่คุกคาม กีดกันเสรีภาพและสิทธิทั้งในที่สาธารณะและในชีวิตส่วนตัว

วีระพล ใหญ่อรุณ (2542, น. 43) ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำด้วยความตั้งใจ หรือการกระทำที่ถูกรับรู้ได้ว่าตั้งใจจะทำให้ผู้อื่นรู้สึกเจ็บปวดและได้รับบาดเจ็บทางร่างกายตั้งแต่การเจ็บป่วยเล็กน้อยจนถึงการกระทำอันตรายแก่ชีวิต

มูลนิธิผู้หญิง ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวว่า หมายถึง การทำร้ายกันทั้งทางร่างกายและจิตใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยรูปแบบและระดับความรุนแรงที่ต่างกัน ตั้งแต่การทะเลาะโต้เถียงจนถึงการทำร้ายด้วยอวัยวะหรืออาวุธและความรุนแรงถึงการทำลายชีวิต (มูลนิธิผู้หญิง, 2525, น. 5, อ้างถึงใน กิตติภา สุวรรณรัตน์, 2545, น. 39)

สำหรับ จิตตินันท์ (2542, น. 138) ให้ความหมายความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง

1. การกระทำที่รุนแรงต่อคู่ครอง โดยเฉพาะฝ่ายหญิงที่ถูกฝ่ายชาย ตบ ตี ตะคอก ฯลฯ การทำร้ายร่างกายรุนแรงพบได้มาก และมีแนวโน้มจะมากขึ้น เมื่อการครองชีพยากลำบากขึ้น
2. การทำร้ายร่างกาย จิตใจ รวมถึงการล่วงเกินทางเพศต่อเด็ก และการทอดทิ้งเด็ก มีจำนวนมากแต่ตัวเลขนั้น ไม่ทราบเพราะมักไม่เปิดเผย หรือให้ประวัติบิดเบือนและประชาชนก็มักคิดว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว จึงไม่สนใจเด็กที่ตกเป็นเหยื่อ
3. การทอดทิ้งละเลยคนชรา มีแนวโน้มจะมากขึ้น เพราะคนมีอายุยืนขึ้น ในขณะที่ทั้งหญิงและชายต้องออกทำงานนอกบ้าน เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจ จึงปล่อยให้คนชราอยู่ตามลำพัง

จิพภรณ์ โพธิ์ถวิล (อ้างถึงใน สำหรับ จิตตินันท์, 2542, น. 138) ให้ความหมายว่า ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำรุนแรงทางเพศ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ โดยการใช้วาจา

หยาบคาย ก้าวร้าว ข่มขู่ ใช้กำลังใช้อาวุธต่อสมาชิกครอบครัว ได้แก่ คู่สมรส (ภรรยาหรือสามี) บุตร ผู้สูงอายุ หรือบุคคลอื่นในครอบครัว

เกล และ สตัล (อ้างถึงใน เหมวรรณ เหมะนัค, 2539, น. 9) ได้ให้ความหมายความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำตามความตั้งใจหรือการกระทำที่รู้ว่ามีเจตจำนงที่จะทำให้ผู้อื่นรู้สึกเจ็บปวด และได้รับบาดเจ็บทางด้านร่างกาย ตั้งแต่การเจ็บปวดเล็กน้อยไปจนถึงการทำอันตรายถึงชีวิต

Denzin (1984, pp. 483-513, อ้างถึงใน เหมวรรณ เหมะนัค, 2547) ใช้คำว่า “ครอบครัวแห่งความรุนแรง” (Family of Violence) หมายถึง ครอบครัวที่รุนแรงระหว่างบุคคลได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิสังสรรค์ในชีวิตประจำวัน ความรุนแรงในครอบครัวเป็นการกระทำที่เจาะจงเป็นเรื่องราวระหว่างบุคคล เป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก ความรู้และความเข้าใจซึ่งเป็นการปฏิสังสรรค์เชิงลบระหว่างบุคคลที่สนิทสนมคุ้นเคย มักจะเป็นคนในครอบครัว เช่น กรณีสามีข่มขืน ภรรยา การข่มเหงคู่สมรสและบุตร การยั่วยุ โส่ การขู่ฆ่า การทรมานร่างกาย การคุกคาม การตบตี การเยาะเย้ย การเสแสร้ง

Freeman (1980, p. 1, อ้างถึงใน สุวิมล แซ่จึ้ง, 2547) ให้ความหมายความรุนแรงในครอบครัวว่า คือการได้รับบาดเจ็บจากการทำร้ายร่างกาย รวมถึงการกระทำที่กระทบกระเทือนต่ออารมณ์ ความรู้สึกและจิตใจ

WWW.THAIMENTAL.COM (2546) ได้ให้ความหมายความรุนแรงในครอบครัวไว้ว่า เป็นการใช้ความรุนแรงระหว่างบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันหรือการกระทำของบุคคลต่อสมาชิกในครอบครัว โดยการทำร้ายร่างกาย การตบตี การบังคับจิตใจ จำกัดบริเวณ ไม่ให้คบหาบุคคลอื่น ไม่ให้มีอิสระและไม่ให้มีสังคมกับผู้อื่น รวมทั้งการกระทำความรุนแรงต่อจิตใจ การดูหมิ่น การใช้วาจารุนแรง ไม่ให้เกียรติ

จากนิยามดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่บุคคลในครอบครัวกระทำต่อกัน หรือเป็นการทำร้ายกันทั้งทาง วาจา จิตใจ หรือทางกาย แล้วส่งผลให้สมาชิกผู้ถูกกระทำในครอบครัวได้รับความเจ็บปวดทั้งทางกาย และจิตใจ รวมถึงทางเพศด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว

แฮมตัน อาร์ แอล (Hamton R.L., 1996, p. 1131) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวว่า หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากผู้ชายที่กระทำต่อร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และทางเพศ เพื่อแสดงความเป็นอำนาจ และเพื่อควบคุมผู้หญิงหรือภรรยาของตน

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ (2540, น. 7) ได้ให้ความหมายความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่สมาชิกครอบครัวกระทำต่อกันแล้วมีผลให้ผู้ถูกกระทำได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ

วรภรณ์ กมลรติ (อ้างถึงใน กิตติภา สุวรรณรัตน์, 2545, น. 41) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี คือ การทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยมีรูปแบบและระดับความรุนแรงที่แตกต่างกัน ตั้งแต่การทะเลาะวิวาทได้เถียง การทำร้ายร่างกายด้วยอวัยวะหรืออาวุธ ไปจนถึงการทำร้ายชีวิต

ดัสตัน ดี.จี (Dustton D.G., 1988, p. 33) ให้ความหมายว่า ความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี คือ การทุบตีทำร้ายร่างกายภรรยาหรือผู้หญิงในบ้าน รวมถึงการใช้คำพูดในลักษณะส่อเสียด ถากถาง เพื่อก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนทางจิตใจ การข่มขู่ทำร้ายลูก ๆ และสัตว์เลี้ยง รวมถึงการทำลายทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ภายในบ้าน

วอกเกอร์ แอล.ดี. (Walker L.D., 1987, p. 31) ให้ความหมายว่า ความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี คือ การที่ภรรยาถูกสามีทำร้ายครั้งแล้วครั้งเล่าทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยสามีมุ่งที่จะควบคุมภรรยาให้ทำหรือไม่ให้ทำการบางอย่างที่สามีต้องการโดยมีค่านึงถึงสิทธิส่วนตัวของภรรยา

ดังนั้นความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว หมายถึง การที่ผู้หญิงในบ้านถูกทำร้าย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งโดยที่ใช้อาวุธและไม่ใช้อาวุธ แล้วส่งผลให้ผู้หญิงได้รับบาดเจ็บทั้งทางร่างกาย และได้รับความกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจ

แนวคิดเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็ก

จากการศึกษาแนวความคิดจากนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้ให้ความหมาย คำว่า เด็กถูกทารุณกรรม ไว้ดังนี้

C.H. Kempe (1962, p. 114) ให้คำจำกัดความว่า “การทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การกระทำทารุณกรรมหรือทรมานเด็กจนได้รับอันตรายแก่กาย โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กนั้น ผลจากการกระทำทารุณกรรมทำให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจในบางรายถึงกับพิการ (Permanent disability) หรือถึงแก่ความตาย

Elizabeth Eratt (1986, p. 43) ผู้พิพากษาศาลครอบครัวออสเตรเลีย ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ตลอดจนญาติใกล้ชิด กระทำอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ การทอดทิ้ง (Neglect) ตลอดจนการล่วงเกินทางเพศ (Sexual Abuse)

Parke & Collmor (1975, p. 153) ให้คำจำกัดความว่า การพิจารณาว่าการกระทำเช่นไรเป็นการกระทำทารุณกรรมเด็ก ย่อมจะต้องพิจารณาถึงบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) ของแต่ละสังคมไป เช่น การกระทำต่อเด็กที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน แต่เกิดขึ้นในสังคมต่างกันแต่สังคมมองเห็นแตกต่างกันไป แต่เป็นที่ยอมรับอย่างทั่วไปว่าการกระทำหรืองดเว้นการกระทำที่ทำให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ

ที่ประชุมอาเซียนครั้งที่ 2 เรื่อง “การกระทำทารุณกรรม, และทอดทิ้งเด็ก” (National Youth Bureau, 1988, p. 19) ได้ให้ความหมายว่า เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ร่างกายผิดปกติและเด็กพิการ ถูกกระทำทารุณกรรมทางด้านร่างกาย (Physical Abuse) จิตใจ (Emotional Abuse) ทางเพศ (Sexual Abuse) และทางสังคม คือใช้เด็กในสนามรบ เป็นต้น

วัชรินทร์ บัณฑิตวิทยาสกุล (2533, น. 65) ได้ให้ความหมายว่า การกระทำทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลเด็กกระทำการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายเด็กหรือไม่ก็ตาม เช่น การเฆี่ยนตี การให้อดอาหาร ไม่สนใจในการเลี้ยงดู แต่มีผลให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็กเกินกว่าที่วิญญูชนคาดคิดได้ ซึ่งมีใช่เป็นการอบรมสั่งสอนธรรมดา

V.J. Fontana (1962, p. 86) ได้ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” คือ การเลี้ยงดูเด็กโดยมิชอบ (Maltreatment) เช่น การไม่ยอมรับเด็ก การทอดทิ้งเด็ก และการให้เด็กขาดสารอาหาร (Malnutrition) จนเป็นเหตุให้เด็กนั้นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

D.A. Gil (1974, p. 43) ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การกระทำการใด ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความสามารถของเด็กทางร่างกายหรือกระทบต่อศักยภาพทางจิตใจ

Symonds (1965, p. 63) ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การที่บิดามารดาชอบดุด่า จู๊เจ้าเด็กมากเกินไป หรือไม่ให้ออกสกับเด็กได้เรียนตามสภาพวัยอันสมควร ทำโทษเฆี่ยนตีรุนแรงไป (Over Punishment) หรือเข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กจนเกินไป (Over Stressing Disciplines)

Schmitt (1975, p. 47) ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การที่บิดามารดาผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็กกระทำความผิดประการใด ๆ ต่อเด็ก และยังผลให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของเด็กนั้น

Coleman (1978, p. 130) ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การที่บิดามารดาไม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก ขาดความสนใจในความเป็นอยู่ของเด็ก ไม่มีเวลาให้กับเด็ก ไม่ให้ความสำคัญในสิทธิของเด็ก หรือไม่ยอมรับว่าเด็กเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

Bahari (1983, p. 125) ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การกระทำ (Act of commission) หรือการละเว้นการกระทำ (Act of omission) ยังผลให้เกิดความบกพร่อง ในการพัฒนาร่างกายและจิตใจของเด็ก

ดวงใจ กษานติกุล (2527, น. 316) ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็กว่าเป็นการ ทารุณโดยทางร่างกายหรือจิตใจต่อผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เช่น การเฆี่ยนตี ลงโทษรุนแรง เกินไป ทอดทิ้งไม่ให้การเลี้ยงดูเอาใจใส่ที่เหมาะสม หรือทำมีดมีร้ายทางเพศ

กิติพัฒน์ นนทบุรีมະคูลย์ (2529, น. 9) ให้ความหมายการทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การทำอันตรายหรือคุกคามต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพ โดยบุคคลซึ่งต้องดูแลรับผิดชอบต่อสุขภาพ หรือสวัสดิภาพของเด็กด้วยการทุบตี ทำร้ายโดยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงการกระทำทารุณกรรมทางเพศมี ผลทำให้เด็กต้องบาดเจ็บทั้งทางกายและใจที่พบว่าไม่ใช่อุบัติเหตุ

วิชา มหาคุณ และ วชิรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล (2533, น. 11) ได้ให้ความหมายว่า เด็กถูก ทารุณกรรมหมายถึงความถึงเด็กที่ถูกบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก กระทำทารุณกรรมจน ได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ หรือได้รับอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิต

Kathleen C. Faller (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ, 2533, น. 13) ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก ว่า หมายถึงการทำอันตรายหรือคุกคามต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพของเด็ก โดยบุคคลซึ่งต้องดูแล รับผิดชอบต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพของเด็ก ด้วยการทำให้เด็กบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ ไม่ใช่อุบัติเหตุด้วยการกระทำทารุณทางเพศ หรือด้วยการกระทำทารุณต่อเด็กอย่างทารุณ

ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยมีบัญญัติคำว่าทารุณกรรมเด็กไว้ในมาตรา 398 ความว่า “ผู้ใดกระทำความผิดประการใด ๆ อันเป็นการทารุณต่อเด็กอายุไม่เกินสิบสามปีซึ่งต้องพึงผู้นั้น ในการดำรงชีพหรือการอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

Prevent Child Abuse America (1999, p. 1) ให้คำจำกัดความว่า การกระทำทารุณ กรรมเด็ก คือ การบาดเจ็บที่ไม่ได้เกิดจากอุบัติเหตุ หรือการบาดเจ็บที่มีแบบแผน (Pattern) ซ้ำ ๆ ที่เกิด กับเด็ก การกระทำทารุณกรรมเด็กเป็นอันตรายที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการอธิบายอย่างเป็นทางการเป็นผล และการทารุณกรรมเด็กยังรวมถึงการบาดเจ็บทางกาย การปล่อยปละละเลย การรุกรานทางเพศ และการสร้างบาดแผลทางอารมณ์

สาธิตา ธิติสุทธิ (2542, น. 14) ให้คำจำกัดความว่า การทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การที่ บิดามารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้ดูแลเด็ก หรือบุคคลใดก็ตาม เลี้ยงดูอบรมเด็กอย่างไม่เหมาะสม

ปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่ต่อเด็ก และมีการกระทำทารุณต่อเด็กด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงการกระทำผิดทางเพศ อันส่งผลให้เด็กได้รับความเจ็บปวด ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ธรรมนูญ เหล่าสกุลพร (2542, น. 11) ให้คำจำกัดความว่า การทารุณกรรมเด็ก หมายถึง การที่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลเด็กกระทำการใด ๆ หรืองดเว้นกระทำใด ๆ ที่มีผลให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจของเด็กเกินกว่าที่วิญญูชนคาดได้

National Clearinghouse on Child Abuse and Neglect Information ประเทศสหรัฐอเมริกา (2002) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า เด็กถูกปล่อยปละละเลย / เด็กถูกกระทำทารุณกรรม ไว้ในบทความ “What is Child Maltreatment?” (2002) ว่า หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ให้การดูแลเด็ก มีการปฏิบัติต่อเด็กทั้งในอดีต หรือปัจจุบัน อันเป็นผลให้เด็กถึงแก่ความตาย บาดเจ็บทางกายอย่างรุนแรง หรือเป็นภัยคุกคามต่ออารมณ์เด็ก การทำร้ายทารุณทางเพศ หรือแสวงหาประโยชน์จากเด็ก หรือการกระทำ หรืองดเว้นกระทำอันส่งผลให้เกิดอันตรายรุนแรงต่อเด็ก

สรุปได้ว่า การทารุณกรรมเด็ก คือ การที่บิดา มารดา หรือผู้ดูแลเด็ก กระทำการโดยวิธีการใดก็ตาม ที่ทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บทั้งทางร่างกาย และจิตใจ หรือแสวงหาประโยชน์จากเด็ก หรือกระทำ หรือไม่กระทำการใดอันก่อให้เกิดอันตรายกับเด็ก

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจึงเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของลูกหลาน แต่เมื่อสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปและด้วยจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นนี้เองทำให้เกิดความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวมากขึ้น ดังนั้นในการศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวความคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุจึงได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

สุรกุล เจนอบรม (2534, น. 4) ได้อธิบายว่าผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิตมนุษย์ ซึ่งวงจรชีวิตนั้นเริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา

คำว่า “ผู้สูงอายุ” (Elderly หรือ Aging) ได้ถูกบัญญัติขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2505 โดย อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร ในการประชุมระหว่างแพทย์อาวุโส และผู้สูงอายุจากวงการต่าง ๆ โดยใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” แทนคำว่า “คนแก่” หรือ “คนชรา” จนเป็นที่เข้าใจยอมรับและมีการใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นคำที่สื่อความหมายในเชิงการให้เกียรติการยกย่องและนับถือ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2513, น. 24) ได้อธิบายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ โดยนับอายุตามปฏิทิน สภาพความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจจะมีมากในระยะนี้ขาดความว่องไว ความจำเสื่อม สภาพร่างกายเสื่อมถอย

คณะกรรมการการวิสามัญสวัสดิการ (2544, น. 15) ได้อธิบายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของชาติ เพราะเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลัง อีกทั้งยังเป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคม หากมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและสุขภาพจิตที่ดีจะเป็นมิ่งขวัญของคนในครอบครัว และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

อาภากร ชัยสุริยา (2543, น. 10) ได้อธิบายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลเมื่อมีอายุมากแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย สติปัญญา ความรู้สึกต่าง ๆ สภาพจิตใจย่อมเปลี่ยนแปลงไป บทบาท หน้าที่ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยทั่วไปแล้วการที่จะบอกว่าผู้ใดเป็นผู้สูงอายุโดยจะดูจากอายุนั้นค่อนข้างลำบาก เนื่องจากบางคนอายุเลย 60 ปีแล้วยังมีสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ

จากความหมายข้างต้นผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ ลดลง ทั้งสภาพร่างกาย จิตใจ และสมรรถภาพในการทำงาน รวมทั้งต้องการการดูแลเอาใจใส่จากบุคคลในครอบครัว

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว

รูปแบบของการทารุณกรรมเด็ก

การจำแนกประเภทของการทารุณกรรมเด็กมีหลายวิธีด้วยกัน แต่โดยทั่วไปอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ (กิตติพัฒน์ นนทบุรีมธุลย์, 2550, น. 65)

1. การทารุณกรรมทางร่างกาย (Physical Abuse)
2. การทารุณทางจิตใจ (Emotional Abuse)
3. การปล่อยปละละเลยทางร่างกายไม่เลี้ยงดูอย่างเพียงพอ (Physical Neglect)
4. การทารุณทางเพศ (Sexual Abuse)

1. การทารุณกรรมทางร่างกาย (Physical Abuse)

การทารุณทางร่างกายเป็นการลงโทษที่รุนแรงและมักขาดเหตุผลเกินไป โดยมักเกิดขึ้นเมื่อบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็กมีอารมณ์โกรธจัด ฉุนเฉียว จนไม่อาจจะยับยั้งอารมณ์ลงได้ และจะลงมือฟาดตีเด็กอย่างไม่ยั้งมือ

การลงมือทำร้ายเด็ก การบาดเจ็บของเด็กอาจจะเกิดจากผลของการกระทำเพียงหนึ่งครั้งหรือถูกทำร้ายซ้ำ ๆ จนเกิดการบาดเจ็บร้ายแรงถึงแก่ชีวิตได้ โดยการลงมือทำร้ายเด็ก อาจแสดงออกด้วยการฟาดตีเด็กอย่างแรงด้วยมือ ไม้ หรือวัตถุของแข็ง เตะ ถีบเด็กตามตัว เอาหนูหรือจี้

ตามแขน ขา และลำตัว เอาเตารีดร้อน ๆ นาบ ราดด้วยน้ำร้อน กัดเด็ก หรือจับโยนลงพื้น ฯลฯ เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณทางร่างกาย อาจสังเกตจากอาการที่พบเห็นได้ดังต่อไปนี้ (อัมพล สุอำพัน, ม.ป.ป., น. 314)

ลักษณะของบาดแผลเป็นลักษณะที่ไม่น่าเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ กล่าวคือ ลักษณะของบาดแผลบางอย่างเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าเด็กอาจถูกทำร้าย เช่น แผลจากบุหรี่ รอยเย็บติดด้วยเข็มขัด ปากและเหงือกบวมจากการถูกตบ แผลบวมพองจากการถูกเตารีดนาบ แผลฟกช้ำที่เกิดขึ้นมีทั้งเก่าและใหม่แสดงว่าถูกลงโทษหรือทำร้ายมาตลอด เด็กไม่เจริญเติบโต (Failure to Thrive) แสดงอาการหวาดกลัวเมื่อพ่อแม่เข้าใกล้ เป็นต้น

จากลักษณะอาการที่ยืนยันว่าเด็กถูกทำร้ายตามร่างกายแล้ว พฤติกรรมของผู้ปกครองก็สามารถทำให้คาดเดาได้ว่าได้ลงมือทำร้ายต่อเด็กเช่นกัน กล่าวคือ บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถอธิบายการเกิดบาดแผลกับเด็กได้ ทั้งแสดงท่าทีรำคาญหรือโกรธเมื่อถูกซักประวัติการเกิดบาดแผล (ดวงใจ กษานติกุล, 2527, น. 319) นอกจากนี้ยังมีท่าทีไม่กระตือรือร้น หรือแสดงความกังวลต่อการบาดเจ็บของเด็กเท่าที่ควร

2. การทารุณทางจิตใจ (Emotional Abuse)

การทารุณทางจิตใจ คือ การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็กไม่ให้ความรัก ความอบอุ่นต่อเด็ก มีการข่มขู่ ตวาด หรือแสดงออกในลักษณะการไม่ใส่ใจเป็นธุระ การทำให้เด็กตกใจกลัว หวาดหวั่น การสบประมาทเด็ก ด่าทอเด็กเพื่อระบายอารมณ์อย่างรุนแรง หรือการที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีความต้องการหรือเรียกร้องอย่างไม่มีเหตุผลต่อเด็ก สั่งให้ทำสิ่งที่เกินความสามารถของเด็ก ตลอดทั้งใช้เด็กเป็นสนามรบแบบตีวัวกระทบคราด เนื่องจากปัญหาขัดแย้งไม่ลงรอยระหว่างตนเอง (ดวงใจ กษานติกุล, 2527, น. 317) นอกจากนี้ยังมีการมองเด็กด้วยสายตาที่แสดงความเกลียดชัง ไม่เป็นมิตร และขู่มขู่บังคับให้ทำในสิ่งที่เด็กไม่ชอบ การตอบสนองต่อเด็กอย่างไม่คงเส้นคงวา แสดงพฤติกรรมเดี๋ยวดี เดี๋ยวร้าย มีอารมณ์บูดบึ้งอยู่ตลอดเวลา

การทารุณทางจิตใจอีกลักษณะหนึ่ง คือ การที่บิดามารดาไม่เอาใจใส่แสดงความรักตอบสนองอารมณ์และความต้องการด้านจิตใจต่อเด็ก ส่งผลให้เด็กเกิดความว่าเหว รู้สึกว่าตนเองขาดคนรักคนเอาใจใส่ ไร้ค่า และไม่มีความมั่นคง อาการที่ยืนยันให้เห็นว่าเด็กตกอยู่ในภาวะถูกทารุณทางจิตใจ สามารถสังเกตดูอาการจากเด็กดังต่อไปนี้

2.1 เด็กมักมีอาการเก็บตัว เก็บกด และเชื่องซึม

2.2 เด็กมักมีอาการต่อต้านอย่างรุนแรงต่อคำสั่งของผู้ใหญ่คนอื่น ๆ (ที่ไม่ได้ทำร้ายจิตใจเด็ก) ก้าวร้าว หรือหวาดระแวง

2.3 เด็กอาจมีพฤติกรรมที่แสดงปัญหาทางอารมณ์ เช่น การเคลื่อนไหวโยกตัวไปมา การไม่สามารถใช้สมาธิในรายละเอียด ไม่พูดจากับใคร เป็นต้น

2.4 เด็กเบื่ออาหารและเริ่มผ่ายผอม ไม่มีพัฒนาการตามอายุ เช่น การเดิน การพูด

2.5 เรียกร้องความรักหรือการโอบกอดจากผู้อื่น

3. การปล่อยปละละเลยทางร่างกายไม่เลี้ยงดูอย่างเพียงพอ (Physical Neglect)

เด็กที่ถูกปล่อยปละละเลย หมายถึง เด็กยังคงอยู่กับบิดามารดา ญาติพี่น้องหรือผู้ปกครอง หากแต่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านปัจจัยสี่ และอื่น ๆ ที่เอื้อต่อพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจเหมาะสมตามวัยของเด็ก อันอาจจะเป็นพิษเป็นภัยต่อตัวเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ (ดราวรอน ธรรมารักษ์, 2530, น. 56) ดังเช่น การปล่อยให้เด็กมีท่าที่ที่หวัด ผอมโซ เนื้อตัวหรือเสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่สกปรกอยู่เกือบตลอดเวลา ง่วงซึม เจ็บป่วยหนักโดยขาดการดูแลรักษา หรือไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ห่วงใยจนเด็กตกบันได ตกน้ำตาย หรือเด็กพิการที่ถูกปล่อยทิ้งไว้โดยไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟู และถูกนำมาเป็นเครื่องมือขอทานตามสะพานลอยหรือเด็กที่วิ่งเสี่ยงตายขายของตามท้องถนน

ภาวะที่บ่งชี้ว่าเด็กอาจอยู่ในสภาพที่ถูกปล่อยปละละเลย อาจสังเกตจากสภาพแวดล้อม ดังนี้ (กิตติพัฒน์ นนทบุรีมธุลย์, 2550, น. 72)

3.1 สภาพภายในบ้านไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น เต็มไปด้วยอุจจาระ ปัสสาวะ หรือขยะ

3.2 ที่อยู่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายอื่น ๆ เช่น บ่อน้ำ หลุมลึก ท่อไม่มีฝาปิด เป็นต้น

3.3 ลักษณะโภชนาการภายในบ้านอยู่ในระดับต่ำ

3.4 เด็กมีอาการง่วงและหิวตลอดเวลา

3.5 เด็กไม่ได้นุ่งห่มให้เหมาะสมกับสภาพอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนี้อากาศหนาว

3.6 เด็กมีสภาพขาดอาหาร หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง

4. การทารุณทางเพศ (Sexual Abuse)

การทารุณทางเพศ คือ กรณีที่เด็กถูกล่วงเกินทางเพศโดยบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน (Intrafamilial) เช่น บิดามารดา ญาติใกล้ชิด พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือต่างบิดามารดากัน รวมถึงผู้ปกครองหรือผู้อุปการะเด็กกระทำต่อเด็กที่อยู่ในความปกครองของตน การล่วงเกินทางเพศแม้เพียงขั้นกระทำอนาจารแก่เด็ก หรือเป็นการกระทำระหว่างเพศชายต่อเพศชาย หรือเพศหญิงต่อเพศหญิง ก็ถือว่าเป็นการกระทำทารุณกรรมต่อเด็กเช่นกัน (วิชา มหาคุณ และ วัชรินทร์

ปัจเจกวิญญูสกุล, 2549, น. 41) กล่าวได้ว่าการทารุณทางเพศมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมทางเพศทุกชนิดระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาจจะทำให้บาดเจ็บหรือไม่ก็ได้ และเด็กที่ถูกล่วงเกินเพศเหล่านี้มักมาพบแพทย์ด้วยอาการของระบบทางเดินปัสสาวะอักเสบบ่อย ๆ หรือมีอาการช่องคลอดอักเสบ ตกขาว ถ้าตรวจพบว่าเด็กติดเชื้อกามโรค ให้สงสัยว่าเด็กอาจถูกล่วงเกินทางเพศ เพราะนี่เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กติดเชื้อกามโรคที่พบบ่อยที่สุด

การทารุณทางเพศต่อเด็กนับว่าเป็นปัญหาที่หาหนทางป้องกันแก้ไขได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเมื่อเกิดเหตุขึ้น โดยมากเด็กมักจะปกปิดเอาไว้ รวมทั้งคนในครอบครัวหรือในสถาบันการศึกษามักจะไม่ยินยอมให้เปิดเผย เพราะกลัวเสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล หรือสถาบันการศึกษาของตน อีกทั้งเด็กเองโดยมากจะหวาดกลัว ไม่กล้า หรือเกิดความสงสาร ไม่ต้องการให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษ

การทารุณทางเพศต่อเด็ก แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ตรวจสอบกันยาก แต่ก็มีข้อสังเกตหลายประการที่พอสันนิษฐานได้ว่า เด็กอาจถูกทารุณทางเพศ (กิตติพัฒน์ นนทบุรีมะดุลย์, 2550, น. 75) คือ

4.1 เด็กบอกกล่าวด้วยตนเองว่าบิดาหรือญาติหรือเพื่อนหรือผู้ใหญ่คนอื่นกระทำผิดทางเพศต่อตัวเอง

4.2 เด็กมีการรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศมากเกินไป และมีอาการอย่างใดอย่างหนึ่งคือ รุกเร้าต้องการ หรือไม่ก็มีความหวาดกลัวการใกล้ชิดสนิทสนมจนผิดปกติ

4.3 มีบาดแผล รอยฟกช้ำที่บริเวณปากหรือทวารหนัก หรืออวัยวะเพศทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย

4.4 มีอาการติดเชื้อทางเพศ ที่ปากหรือตา หรืออวัยวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.5 เด็กหญิงเกิดตั้งครรภ์ หรือแสดงอาการหวาดผวา หวาดกลัวและเก็บกดอย่างรุนแรงอาบน้ำทำความสะอาดร่างกายตัวบ่อยผิดปกติ เพราะคิดว่าตนเองสกปรก

รูปแบบที่สามีกระทำต่อภรรยา (Dobash and Dobash, 1979)

ภาพที่ 2.1

รูปแบบที่สามีกระทำต่อภรรยา

1. การบังคับและการข่มขู่ (Using Coercion and Threats) : การคุกคามหรือขู่ว่าจะทำร้ายเธอโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ขู่ว่าจะทอดทิ้งเธอ จะฆ่าตัวตาย จะเล่าเรื่องของเธอให้คนอื่นฟัง เพื่อเป็นการประจาน

2. การคุกคาม (Using Intimidation) การทำให้ภรรยากลัวโดยการใช้สายตา กริยาท่าทาง ขว้างปาข้าวของ ทารุณสัตว์เลี้ยง ทำลายข้าวของส่วนตัวของภรรยา เอาอาวุธออกมาถือ

3. การบีบคั้นทางอารมณ์ (Using Emotion Abuse) การทำให้ภรรยารู้สึกเลวร้ายทำให้เธอคิดว่าเธอเป็นคนไม่ดี เหยียดหยามว่าภรรยาเป็นคนไม่มีค่า หรือการเรียกชื่อภรรยาที่ทำให้เธอรู้สึกตกต่ำ ทำกริยาอาการที่ทำให้เธอรู้สึกรังเกียจว่าเป็นคนโง่เขลา กังวลในความผิดพลาด และรู้สึกว่าเป็นต้นเหตุแห่งความผิดพลาดนั้น

4. การใช้วิธีการให้อยู่ตามลำพัง (Using Isolation) การควบคุมการดำเนินชีวิตทุกอย่าง ทั้งการห้ามไม่ให้ภรรยาทำในสิ่งที่เธออยากทำ หรือบังคับให้ทำในสิ่งที่เธอไม่อยากทำ ห้ามไม่ให้

ภรรยาพูดคุยกับบุคคลที่สามที่ไม่พอใจ จำกัดสถานที่ที่จะไปหรือสื่อที่ภรรยาจะอ่าน ไม่ยอมรับฟังเหตุผลและความต้องการของภรรยา

5. การทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องเล็กน้อย การปฏิเสธความรับผิดชอบและการกล่าวโทษภรรยา (Minimizing, Denying and Blaming) การพยายามทำให้การทำร้ายเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย ไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วโทษภรรยาว่าเป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้งนั้น เมื่อมีการทบทวนก็โทษว่าเป็นความผิดของภรรยา ไม่แสดงความวิตกกังวลต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเป็นผู้ก่อ

6. การใช้ลูก ๆ เป็นเครื่องมือ (Using Children) การบีบบังคับลูก ๆ เพื่อให้ภรรยาเกิดความไม่สบายใจ กังวลในเรื่องเกี่ยวกับลูก ๆ เช่น ขู่ว่าจะสร้างความปลอดภัยให้กับลูก ใช้ลูกเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างตนกับภรรยา ขู่ว่าจะทอดทิ้งไม่เลี้ยงดู จะทำร้าย จะพาลูกหนีไปถ้าภรรยาทำให้เขาไม่พอใจ

7. การใช้สิทธิพิเศษของความเป็นผู้ชาย (Using Male Privilege) การกำหนดบทบาทของทุกคนในครอบครัว ผูกขาดการตัดสินใจเพียงคนเดียว ปฏิบัติต่อภรรยาเหมือนทาส เป็นคนรับใช้

8. การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ (Using Economic Abuse) การกีดกันไม่ให้ภรรยามีโอกาสทำงานนอกบ้าน ให้เลิกทำงานพิเศษอื่น ๆ ที่มีรายได้ จัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายด้วยตนเอง ทั้งในส่วนที่เป็นรายได้ของตนเองและภรรยา ทำให้ภรรยา รู้สึกว่าต้องพึ่งพาสามีเรื่องเงิน จ่ายเงินให้ภรรยาในลักษณะเบี้ยเลี้ยงรายวัน หรือต้องให้ภรรยา รู้สึกอึดอัดปากขอเงินทุกครั้งที่ต้องการใช้ ปกปิดไม่ให้ภรรยา รู้รายได้ที่แท้จริงของครอบครัว

จะเห็นได้ว่าความรุนแรงต่อภรรยาในมุมมองของสตรีนิยม หมายถึงถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ชายกระทำในความสัมพันธ์ระหว่างเขาและภรรยา โดยมีเป้าหมายเพื่อควบคุมและกดขี่รวมทั้งการคงไว้ซึ่งอำนาจของตนในชีวิตแต่งงาน ความรุนแรงจึงถูกวิเคราะห์ในฐานะของวิธีการควบคุมทางสังคมที่ผู้ชายกระทำต่อคู่รักของตนเอง

รูปแบบความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ

รูปแบบความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ วุฒิสภา (2547, น. 2-4) อธิบายชนิดของความรุนแรงไว้ดังนี้

1. ความรุนแรงหรือการละเมิดทางร่างกาย (Physical Abuse)

การทำร้ายร่างกายรูปแบบต่าง ๆ ทำให้เกิดความเจ็บปวดบาดเจ็บ เช่น ทุบตี ผลักไส หยิก กัด จิก การล่วงเกินทางเพศ (หมายถึงการละเมิดทั้งทางกาย วาจา การกระทำใดเกี่ยวกับเรื่องเพศที่ขัดต่อความปกติของผู้สูงอายุไปจนถึงการข่มขืน) การถูกจำกัดบริเวณ คุมขัง การตบตี ผลัก การเขย่า การชูก้อนด้วยอาวุธ

2. ความรุนแรงหรือการละเมิดทางจิตใจ (Psychological Abuse)

การถูกทำให้เกิดความสะเพร่าใจ ทำให้หวาดกลัว โดดเดี่ยว อับอาย รู้สึกทำให้เห็นเป็นตัวตลก ถูกดูหมิ่น การใช้คำพูดที่รุนแรงหยาบคายกับผู้สูงอายุ ด่าว่า ดูถูกดูแคลน ข่มขู่ การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุเหมือนเป็นเด็กเล็ก ๆ กล่าวโทษผู้สูงอายุในทางเสียหาย การเหยียดหยามความสามารถ การเรียกชื่อผู้สูงอายุโดยไม่ให้เกียรติ การกีดกันไม่ให้พบเพื่อนญาติ ผู้ใกล้ชิด การกระทำต่าง ๆ ที่กระทบกระเทือนต่อความสงบทางจิตใจของผู้สูงอายุ

3. ความรุนแรงด้านวัตถุ (Material Abuse หรือ Financial Abuse)

การนำทรัพย์สินของผู้สูงอายุไปใช้โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การละเมิดทางการเงิน การใช้สมบัติของผู้สูงอายุไม่ถูกต้อง หรือใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต การครอบครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การขโมยเงินหรือสิ่งของมีค่า การบังคับให้เปลี่ยนแปลงพินัยกรรมหรือเอาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน การกีดกันไม่ให้ผู้สูงอายุมีสิทธิในการดูแลหรือจัดการกับทรัพย์สินของตนเอง

4. การรุกรานสิทธิของผู้สูงอายุ (Violation of Right)

การบังคับให้ผู้สูงอายุต้องทำในสิ่งที่ไม่อยากกระทำหรือการบังคับไม่ให้ผู้สูงอายุทำในสิ่งที่ต้องการกระทำ เช่น การส่งผู้สูงอายุเข้าสถานสงเคราะห์ โดยขัดแย้งต่อความต้องการของผู้สูงอายุ

5. การทำร้ายตนเอง (Self Abuse)

สาเหตุส่วนใหญ่มาจากโรคของผู้สูงอายุเอง เช่น โรคสมองเสื่อม โรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง การรับทราบข่าวสารไม่ถูกต้อง น้อยเนื้อต่ำใจลูกหลาน ทำให้ผู้สูงอายุไม่สนใจสุขภาพของตนเอง เช่น การปฏิเสธการกินอาหารและยา ซึ่งเนื่องมาจากปัญหาทางอารมณ์ ความเข้าใจผิดว่าลูกหลานไม่รัก ไม่สนใจ จนถึงทำร้ายตนเอง ฆ่าตัวตาย เป็นต้น

6. การทอดทิ้งผู้สูงอายุ (Neglect)

ความบกพร่องในการให้ปัจจัยซึ่งสำคัญต่อการยังชีพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความรุนแรงด้านการทอดทิ้งให้ผู้สูงอายุแบ่งเป็นการทอดทิ้งโดยตั้งใจและการทอดทิ้งโดยไม่ตั้งใจ ได้แก่

ตั้งใจทอดทิ้ง (Active Neglect) ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้เต็มตามความสามารถ เช่น ปฏิเสธการดูแลหรือให้การดูแลไม่ดี ไม่จัดหาอาหารให้ผู้สูงอายุ ทำให้เกิดภาวะขาดน้ำและขาดสารอาหาร การให้นอนหลับมากเกินไป การไม่จัดหาแว่นตา ฟันปลอม หูฟัง หรือเครื่องช่วยฝึกเดินต่าง ๆ การทิ้งให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังนาน ๆ การเพิกเฉยต่อผู้สูงอายุ การไม่พาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำให้เกิดกีดกันทางด้านจิตใจ

ทอดทิ้งโดยไม่ตั้งใจ (Passive Neglect) เกิดจากการไม่มีประสบการณ์ ขาดความรู้ ความสามารถ เช่น ผู้ดูแลไม่มีความรู้เรื่องการดูแลผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุกินอาหารไม่เหมาะสมกับโรคที่เป็นอยู่ ลืมทำในสิ่งที่ผู้สูงอายุขอร้องไว้

สาเหตุแห่งความรุนแรง

กฤติยา อาชวนิจกุล (2540, น. 497) ได้อธิบายถึงสาเหตุการเกิดความรุนแรงในครอบครัวไว้ดังนี้ เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้หนึ่งยอมรับการกำหนดบทบาททางเพศ ซึมซับความไม่เท่าเทียม ระหว่างชายหญิง เข้าไปในตัวเองอย่างไม่รู้ตัว ปัจจัยที่ทำให้ความรุนแรงยังคงอยู่และสืบเนื่องต่อไปก็คือ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมายและการเมือง

ตารางที่ 2.1

ปัจจัยที่ทำให้ความรุนแรงยังคงอยู่และสืบเนื่องต่อไป

วัฒนธรรม	เศรษฐกิจ	กฎหมาย	การเมือง
- ความเชื่อเรื่องบทบาททางเพศที่เหมาะสมในเชิงวัฒนธรรม - ความคาดหวังต่อความสัมพันธ์ของชายหญิงในครอบครัว - การสืบทอดความเชื่อในบทบาทที่เหนือกว่าชาย - ค่านิยมทางสังคมว่าชายมีอำนาจเหนือกว่าหญิง - ความเชื่อของครอบครัวเป็นสถานที่ส่วนตัว	- การจำกัดโอกาสในการหาเงินและการขาดความเชื่อถือทางเศรษฐกิจของผู้หญิง - การเลือกปฏิบัติในการสืบทอดมรดก สิทธิในการครอบครอง - ข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสในการทำงานทั้งในระบบและนอกระบบของผู้หญิง - ข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสในการศึกษาและการอบรมสำหรับผู้หญิง	- กฎหมายเกี่ยวกับการหย่าร้าง การเลี้ยงดูบุตร การจ่ายค่าเลี้ยงดูและการสืบทอดมรดก - การจำกัดโอกาสทางการเรียนรู้กฎหมายของผู้หญิง - ค่านิยมการกระทำรุนแรงและการข่มขืนตามกฎหมายทำให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบ - เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมขาดความละเอียดอ่อนต่อ	- การมองความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ร้ายแรง - การยอมรับว่าครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคล อยู่เหนือการควบคุมจากอำนาจรัฐและศาสนา - ความเสี่ยงต่อการทำลายความเชื่อต่างๆ ที่ดำรงอยู่ - การจำกัดองค์ความรู้หญิงที่ทำหน้าที่เป็นพลังผลักดันทางการเมือง

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

วัฒนธรรม	เศรษฐกิจ	กฎหมาย	การเมือง
ภายใต้บัญชาการ ของชาย - การยอมรับต่อ ประเพณีและวิถี ปฏิบัติในเรื่องการ แต่งงาน - การยอมรับยกย่อง ว่าการกระทำรุนแรง เป็นวิถีทางของการ แก้ปัญหา		ความรุนแรงและมัก เลือกปฏิบัติต่อ ผู้หญิง	- การจำกัดโอกาสใน การมีส่วนร่วมของ ผู้หญิงในการจัดตั้ง องค์การประชาชน และองค์การ การเมือง

ที่มา: กฤติยา อาชวนิจกุล 2542, น. 502

การวิเคราะห์ปัจจัยทั้ง 4 อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน
 ในระหว่างชายหญิง ซึ่งอิทธิพลของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศนี้ครอบคลุมไปทุกส่วนของ
 สังคม ไม่เฉพาะครอบครัวเท่านั้น ดังนั้นการที่ผู้หญิงจะออกจากความสัมพันธ์ของความรุนแรงนั้น
 จึงเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากการที่ผู้หญิงกลายเป็นทรัพย์สินและอยู่ภายใต้อำนาจการบังคับ
 ของชาวนั้น ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมืองและความคิด ความ
 เชื่อในสังคม ทำให้ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมนี้ดำรงอยู่ ลดทอนอำนาจของผู้หญิง เป็นข้อจำกัดใน
 การที่ผู้หญิงจะออกจากความสัมพันธ์ที่รุนแรง

Gell & Strauss (อ้างถึงใน วิลาสินี พิพิฑกุล, 2545, น. 7) ได้อธิบายถึงสาเหตุการ
 เกิดความรุนแรงในครอบครัวไว้ว่า เป็นลักษณะเฉพาะของครอบครัวที่มีปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ทำให้
 เป็นสถานที่ที่มีแนวโน้มการเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงสูงมากเพราะ

1. ช่วงเวลาที่สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันยาวนาน (Time At Risk) ใช้เวลาอยู่
 ด้วยกันวันละหลาย ๆ ชั่วโมง โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวจึงมี
 มากกว่าสมาชิกระบบสังคมอื่น ๆ

2. ขอบข่ายของกิจกรรมและความสนใจที่กว้างหลากหลาย (Range of Activities
 and Interest) ของครอบครัวจึงมีเหตุการณ์ที่จะเกิดขัดแย้งและไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ได้มากกว่า

กลุ่มทางสังคมอื่น ๆ เพราะไม่สามารถจะตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างครบถ้วน

3. ความเข้มข้นของความเกี่ยวพัน (Intensity of Involvement) เนื่องจากคนในครอบครัวมีความสัมพันธ์ผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง เมื่อคนใดคนหนึ่งทำผิดพลาด คนอื่นในครอบครัวจะรู้สึกเดือดร้อนใจมากกว่าที่คนนอกครอบครัวทำ ซึ่งนำไปสู่ข้อขัดแย้งเป็นสาเหตุของความรุนแรงได้

4. กิจกรรมที่มีความขัดแย้งกัน (Impinging Activities) เมื่อฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ อีกฝ่ายจะเสียประโยชน์หรือเป็นความขัดแย้งที่แต่ละคนมีความต้องการหรืออยากทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกัน เช่น คนหนึ่งต้องการดูกีฬา แต่อีกคนต้องการดูภาพยนตร์ เป็นต้น

5. สิทธิในการกำหนดพฤติกรรม (Right to Influence) เมื่อสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวคิดว่าตนมีสิทธิกำหนดพฤติกรรมของกันและกันได้และพยายามจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนอื่น ทำให้เกิดความไม่พอใจกัน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งได้

6. ความแตกต่างทางด้านอายุและเพศ (Age and Sex Discrepancies) โลกทัศน์และวัฒนธรรม จึงมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา ระหว่างพ่อแม่และลูก

7. บทบาทที่ได้มาแต่กำเนิด (Ascribed Role) นั่นคือ ความไม่เสมอภาคทางเพศ ซึ่งกำหนดโดยสังคม เมื่อสังคมเป็นสังคมเสมอภาค การแบ่งแยกเพศทางครอบครัวจึงอาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ หรือกรณีที่สามีไม่มีบทบาทการเป็นผู้นำครอบครัวได้ ก็จะไปสู่ความขัดแย้งได้เช่นกัน

8. ความเป็นส่วนตัวของครอบครัว (Family Privacy) ในหลาย ๆ สังคมกฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ในครอบครัวกลายเป็นเกราะป้องกันไม่ให้สังคมเข้าไปควบคุม แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว โดยเฉพาะระบบครอบครัวเดี่ยว ทำให้ไม่มีผู้ใดเข้าไปห้ามปราม ความขัดแย้งจึงรุนแรงยิ่งขึ้น

9. การเป็นสมาชิกกลุ่มโดยไม่สมัครใจ (Involuntary Memberships) การที่สังคมคาดหวังให้บุคคลที่แต่งงานกัน ต้องอยู่ด้วยกันจนกระทั่งตายจากกัน รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ที่ต้องอยู่ด้วยกัน เช่น การตอบสนองทางอารมณ์ ด้านทรัพย์สินและกฎหมาย ดังนั้นเมื่อเกิดความขัดแย้งหรือความไม่พอใจ การแก้ไขปัญหด้วยการหย่าร้าง จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก คู่สมรสต้องอยู่ด้วยกันไป ความขัดแย้งก็จะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ

10. ระดับความเครียดสูง (High Level of Stress) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเดียว มีลักษณะของความไม่มั่นคง การเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่สำคัญตามวงจรชีวิตครอบครัว เช่น การเกิด การบรรลุนิติภาวะ การเข้าสู่วัยชรา การเกษียณ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็น

ผลกระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึกของคนในสังคมอย่างสูง ครอบครัวจึงเป็นสถานที่ที่มีความเครียดสูงกว่าสังคมอื่น ความขัดแย้งจึงเกิดได้ง่าย

11. ความรู้เกี่ยวกับประวัติชีวิต (Extensive Knowledge of Social Biographies) คนในครอบครัวจะรู้ประวัติของกันและกันดี เช่น รู้ถึงความสามารถ จุดอ่อน จุดแข็ง จุดด้อย ซึ่งต่างจากสมาชิกในระบบอื่น ทำให้โจมตีข้อบกพร่องของอีกฝ่ายได้ตรงจุด

จากลักษณะของครอบครัวข้างต้น ทำให้ครอบครัวมีโอกาสเกิดความขัดแย้งได้สูงกว่ากลุ่มสังคมอื่น ๆ และนำไปสู่ความรุนแรง ความรุนแรงในครอบครัวจึงเกิดขึ้นได้เสมอ

สาเหตุหลักของการใช้ความรุนแรงต่อสตรี

สาเหตุหลักของการใช้ความรุนแรงต่อสตรี แบ่งได้เป็น 4 ระดับ ดังนี้ (ศิริเพชร ศิริวัฒนา, 2538, น. 13)

1. โครงสร้างทางสังคมโดยรวม (Larger Society) สภาพสังคมโดยรวมที่เป็นระบบปิตาธิปไตย หรือระบบความคิดแบบที่เน้นอำนาจของผู้ชาย นอกจากนี้ ค่านิยมในเรื่องบทบาททางเพศที่ผิด ๆ โดยมีวัฒนธรรม ค่านิยมของสังคมและทัศนคติของผู้คนรอบข้างรองรับอยู่ ความเชื่อที่ผิด ๆ (Myths) ในเรื่องสถานภาพและบทบาทของหญิงและชาย ได้แก่

- ความเชื่อที่ว่าผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแกร่งและมีอำนาจมีพลังกำลัง และเหตุผลเหนือเพศหญิง ซึ่งเป็นเพศที่อ่อนแอ นุ่มนวล ไร้เหตุผล ผู้ชายจึงเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ เป็นหัวหน้า ครอบครัวผู้หญิงจึงเป็นเพียงผู้ตามเท่านั้น
- ความเชื่อที่ว่าความก้าวร้าว รุนแรงของผู้ชายเป็นเรื่องปกติ ถือว่ามีความเป็นชายชาติตรี แต่ถ้าผู้หญิงไม่สมควรเพราะจะถูกมองว่าไม่มีความเป็นกุลสตรี
- ความเชื่อที่ว่าศรีภรรยาที่ดีต้องสงบเสงี่ยมเจียมตัว ไม่ต่อล้อต่อเถียงสามี ต้องอดทน เคารพ เชื่อฟังสามีพร้อมทั้งปรนนิบัติสามีในทุก ๆ เรื่อง
- ความเชื่อที่ว่าสามีคือเจ้าของชีวิตภรรยามีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ แม้แต่การทำโทษด้วยการทุบตี ภรรยาไม่มีสิทธิต่อต้านและบุคคลอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่ง
- สามีภรรยาดีกันเป็นเรื่องของลึนกับพันกระบกกัน ยิ่งดีลูกยิ่งดก บุคคลอื่นไม่ควรสนใจ
- ความเชื่อที่ว่าผู้ชายมีเมียแล้วจะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงอื่นอีกก็ได้ เป็นเรื่องปกติ แต่ผู้หญิงที่มีสามีแล้วถ้ามีความสัมพันธ์กับชายอื่นถือว่าคบชู้ผู้ชายเป็นหญิงเลว ไม่มีใครสมาคมด้วย

2. ระดับสถาบันและบริบทของสังคมในระดับชุมชนใกล้เคียง (Immediate Social Context) ที่มีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความรุนแรง (Risk Factors) ได้แก่ อัตราการว่างงานสูง อัตรา

อาชญากรรมสูง จำนวนแหล่งอบายมุข การแพร่ระบาดของยาเสพติด สื่อลามกและสื่อรุนแรงอื่น ๆ รวมถึงสถานภาพของผู้หญิงที่ต่ำ และการอยู่โดดเดี่ยวของผู้หญิง ส่งผลให้โอกาสที่จะเกิด ความรุนแรงต่อสตรีย่อมสูงกว่าในชุมชนที่ปราศจากปัญหาเหล่านี้ นอกจากนี้ยังพบปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมและสภาพแวดล้อม ดังนี้

- สังคมที่ขาดความตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชนและไม่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิพื้นฐานเท่าเทียมกัน จะมองว่าบุคคลที่มีสถานภาพสูงกว่ามีสิทธิเหนือกว่าบุคคลอื่นเป็นเรื่องปกติ สตรีและเด็กที่มีสถานภาพต่ำกว่าชาย จึงไม่ได้รับสิทธิต่าง ๆ เท่ากับชาย เป็นเหตุให้ถูกระทำรุนแรง หรือเอาเปรียบมากกว่า

- สังคมที่มีพฤติกรรมรุนแรงเป็นตัวอย่างให้เห็นมา สังคมจะมองเรื่องความรุนแรงเป็นเรื่องปกติธรรมดาและยอมรับความรุนแรงมากขึ้น หากพฤติกรรมบางอย่างที่สะท้อนความรุนแรงว่าเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์จะยังเป็นแรงจูงใจให้กระทำผิด

- สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความรุนแรง สภาพแวดล้อมที่สร้างความกดดันและความเครียด คนในสังคมนั้นจะก้าวร้าวและกระทำรุนแรงได้มาก

3. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในบ้าน (Immediate Family Context) ได้แก่ ความเป็นใหญ่ของชายในบ้าน โดยเฉพาะการครอบครองทรัพย์สิน และอำนาจในการจัดการเรื่องในครอบครัวทุกด้าน การไม่พูดจาสื่อสารกันของสามีภรรยาและคนในบ้าน และความขัดแย้งในชีวิตแต่งงาน ครอบครัวที่มีลักษณะเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสเสี่ยงสูงมากต่อการถูกระทำรุนแรง ซึ่งปัจจัยร่วมในระดับความสัมพันธ์ของบุคคลในบ้านที่พบบ่อยในเรื่องพฤติกรรมความรุนแรงของครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ได้แก่

- สภาวะที่คู่สมรสอยู่กันตามลำพังแยกจากคนอื่นและมีการควบคุมโดยสังคมน้อยหรือไม่มีใครมายุ่งเกี่ยวกับครอบครัวเลยลักษณะแบบนี้จะเกิดความรุนแรงในครอบครัวได้มากกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่ก่อตั้งโดยปราศจากความพร้อม

- ความแตกต่างเชิงอำนาจ คนที่มีอำนาจเหนือกว่าจะใช้อำนาจบังคับเอากับผู้ที่อ่อนแอกว่า ยิ่งอำนาจแตกต่างกันมาก ความรุนแรงก็ยิ่งเกิดขึ้นมาก ถ้าลดความแตกต่างเชิงอำนาจนี้ได้ความรุนแรงจะลดลง ชายที่ไม่มีอำนาจควบคุมในที่ทำงานหรือในสังคม แต่มีอำนาจควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในครอบครัวได้จะแสดงอำนาจในครอบครัว ต่อภรรยาและบุตร ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปการใช้ความรุนแรงในครอบครัวได้

- การไม่ปรับตัวเข้าหากันระหว่างสามีและภรรยา เมื่อมีปัญหา ก็จะเก็บกดเอาไว้ จนถึงจุดหนึ่งก็จะมีปากเสียงและนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ได้

4. ปัจจัยในระดับตัวบุคคล (Individual Involved) ที่อาจมีประสบการณ์ความรุนแรงมาก่อนในวัยเด็ก การมีอาวุธในครอบครอง การดื่มแอลกอฮอล์หรือการมีสารเสพติด มีปัญหาความเครียดจากหน้าที่การงานในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยในระดับตัวบุคคลที่ก่อให้เกิดปัญหาการใช้ความรุนแรง ได้แก่

- การเรียนรู้ของบุคคล การซึมซับความรุนแรงจากสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็ก ซึ่งหากครอบครัวมีการใช้ความรุนแรงอย่างสม่ำเสมอ เด็กจะซึมซับพฤติกรรมและแสดงออกเป็นคนก้าวร้าว ยอมรับความรุนแรงและเห็นเป็นเรื่องธรรมดาจนเกิดแนวคิดที่เชื่อว่าเมื่อมีปัญหาต้องแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง

สาเหตุของการกระทำทารุณกรรมเด็ก

จากแนวคิดของอัมพล (อัมพล สุอัมพันธ์, ม.ป.ป., น. 3-5) สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. สาเหตุจากพ่อแม่และผู้ปกครอง

1.1 พ่อแม่ของเด็กเหล่านี้มักมีประวัติเคยถูกทอดทิ้ง ถูกทารุณ หรือถูกทำร้ายเมื่ออยู่ในวัยเด็กมาก่อน อาจมีลักษณะหงอยเหงา ซึมเศร้า แยกตนเอง ไม่ชอบสนิทกับใคร พ่อแม่ประเภทนี้มักทอดทิ้งไม่เอาใจใส่ดูแลเด็ก

1.2 พ่อแม่ที่มีบุคลิกภาพไม่ถึงวุฒิภาวะ มีนิสัยเหมือนเด็ก คุมอารมณ์ไม่อยู่ โกรธง่าย โมโหง่าย ดังนั้น เด็กที่อยู่ในความดูแลอาจถูกทำโทษ ทำร้ายอย่างรุนแรงได้

1.3 ปัญหาในครอบครัว เช่น ปัญหาการสมรสไม่ราบรื่น มีการหย่าร้าง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ร่วมกับสภาพความเป็นอยู่ที่ต้องแยกตัวโดดเดี่ยวจากสังคม ทำให้ขาดความช่วยเหลือเกื้อกูล จากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน เด็กอาจเป็นที่ระบายอารมณ์ความเครียดของพ่อแม่

1.4 ปัญหาทางด้านจิตใจและสังคม เล่นการพนัน ดื่มสุรา ติดยาเสพติด ซึ่งทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ละเลยต่อการเอาใจใส่ดูแลลูก

1.5 การขาดความรู้ด้านจิตวิทยาเด็ก ไม่เข้าใจพฤติกรรมของเด็กแต่ละวัย ขาดทักษะและเทคนิคในการอบรมเด็กจึงใช้วิธีการลงโทษรุนแรงเกินความจำเป็น แม่ที่ลงโทษลูกมักมีอายุน้อยกว่าแม่ทั่วไปโดยเฉลี่ย ส่วนใหญ่มีลูกก่อนอายุ 20 ปี

1.6 พ่อแม่ที่เคยถูกเลี้ยงดูในวัยเด็กมาอย่างทารุณก็มักจะมีแนวโน้มของพฤติกรรมไปในแนวทางที่ตนเองเคยได้รับมาในอดีต

1.7 พ่อแม่ที่มีความกดดันเกี่ยวกับลูก ดูแลลูกตลอดเวลา ขาดการผ่อนคลาย ความเครียด และไม่สามารถหาผู้ปรึกษาได้ ก็มักแสดงออกมาทางอารมณ์กับเด็ก

1.8 พ่อแม่ที่ตั้งความหวังไว้กับเด็กมากเกินไป เมื่อเด็กไม่สามารถทำได้ พ่อแม่มักจะโกรธและลงโทษเด็ก

1.9 พ่อแม่ที่มีปัญหาทางจิตเวช เช่น มีบุคลิกภาพแปรปรวนชนิดอันธพาล โรคจิตประเภทหวาดระแวง โรคจิตอารมณ์ซึมเศร้า เป็นต้น ทำให้ก่อทารุณกรรมทำร้ายเด็กได้รุนแรง

มีการศึกษาพบว่าพ่อแม่ที่มีปัญหาทางจิตเวชทำทารุณต่อเด็กเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ส่วนอีกร้อยละ 90 เป็นพ่อแม่ที่มีบุคลิกภาพปกติ แต่มีปัจจัยอื่นที่ผลักดันให้แสดงอารมณ์โกรธต่อเด็ก

สำหรับผู้กระทำทารุณเด็ก ร้อยละ 90 มักเป็นพ่อแม่บุญธรรมหรือพ่อแม่ที่แท้จริง ร้อยละ 5 เป็นเพื่อนของพ่อแม่ที่มาอาศัยอยู่ด้วย และอีกร้อยละ 5 เกิดจากพี่เลี้ยงที่ช่วยดูแลเด็ก และอีกเล็กน้อยเกิดจากพี่น้อง แม่มักเป็นผู้กระทำมากกว่าพ่อ และมีข้อสังเกตว่าถ้าแม่หรือพ่อก็ตามที่กระทำทารุณเด็กอีกฝ่ายหนึ่งจะยอมรับหรือไม่คัดค้านการกระทำทารุณนั้น

นอกจากเด็กถูกทารุณโดยมีสาเหตุจากบิดามารดาและผู้ปกครองแล้ว ครูก็เป็นบุคคลที่มีสถิติในการทารุณกรรมเด็กด้วยเช่นกัน ครูบางคนยังคงใช้วิธีและหลักสูตรการเรียนการสอนแบบเดิมอยู่ ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย และแม้จะถูกทำโทษ เขียนตื่ออย่างรุนแรงเพียงใด เด็ก ๆ โดยมากมักไม่กล้าบอกให้ทางบ้านทราบ เนื่องจากความกลัวครู ยิ่งเด็กเล็ก ๆ จะยิ่งกลัวครูมาก ครูบางคนชอบทำโทษเขียนตื่อ ดุด่าเด็กอย่างไม่มีเหตุผล เด็กทำการบ้านผิดก็ถูกทำโทษ ทำเลขผิดก็โดนตื่อ (นิพนธ์ จิตต์ภักดี, 2549, น. 7-8) ครูบางคนมีปัญหาจากทางบ้านก็กลับมาระบายอารมณ์เอากับเด็ก และเพราะรู้ว่าเด็กกลัวครู ครูเหล่านี้จึงใช้อำนาจที่มีเหนือเด็ก ช่มชู้ ก้าวร้าว ไม่ให้เด็กนำเรื่องราวที่ประสบไปบอกให้พ่อแม่หรือผู้อื่นทราบ

2. สาเหตุจากตัวเด็กเอง

2.1 ลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ (Temperament) เป็นเด็กที่เลี้ยงยาก (Difficult child) หรือเจ้าอารมณ์มาก ๆ ชอบส่งเสียงร้องไห้อย่างไม่ยอมหยุด ในพ่อแม่ที่มีอายุน้อย หรือยังเป็นวัยรุ่นอยู่มักจะไม่มีความอดทนในการเลี้ยงเด็ก ดังนั้นจึงมักจะจับอารมณ์ไม่อยู่ หรือไปกระตุ้นโทษทำให้ต้องลงมือทุบตีเด็กได้

2.2 เหตุการณ์ใดก็ตามที่ทำให้มีผลกระทบต่อการกระบวนการ Bonding และ Attachment ในวัยเด็กอาจเป็นสาเหตุของการทารุณเด็ก ประมาณร้อยละ 50 ของเด็กเหล่านี้มีประวัติคลอดก่อนกำหนดและถูกแยกจากแม่เมื่อแรกเกิด ร้อยละ 10 เป็นเด็กที่มีความพิการมาแต่กำเนิด

2.3 ในเด็กโตที่ดื้อ ซนมาก ๆ พุดไม่ใคร่ฟังหรือยอมทำตาม สอนยาก อยู่ไม่สุข มีนิสัยกระด้าง ก้าวร้าว ชอบลักขโมย พุดเท็จ ชอบหนีโรงเรียน ชอบรังแกน้องเล็ก ๆ หรือรังแกเพื่อน

เด็กเหล่านี้มีส่วนกระตุ้นให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูต้องลงมือทำโทษแรง ๆ ด้วยเช่นกัน ในลักษณะตรงกันข้าม เด็กที่เจ็บเกินไป หลับอยู่ตลอดเวลา มีการสนองตอบเชิงซ้ำ เด็กเหล่านี้โดยมากมักจะถูกปล่อยปละละเลยเนื่องจากเจ็บจนเกินไป อันเนื่องมาจากเป็นบุตรนอกสมรส หรือเป็นบุตรที่เกิดจากการข่มขืน บุตรที่ไม่เป็นไปตามเพศที่ตนต้องการ หรือลูกเลี้ยง ในกรณีเช่นนี้ มารดามักจะมีความรู้สึกที่ไม่ต้องการและรังเกียจเด็ก การทุบตีทำทารุณต่อเด็กจึงมักเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2533, น. 69)

2.4 เด็กอีกประเภทที่มักถูกทารุณได้ง่ายคือเด็กที่เกิดมาพิการตั้งแต่กำเนิด เช่น แขนขาพิการ ปัญญาอ่อน หูหนวก เป็นใบ้ บุคลิกภาพไม่พัฒนาสมอายุ หรือสติปัญญาต่ำ (อัมพล สุอำพัน, ม.ป.ป., น. 312) เด็กเหล่านี้เมื่อเกิดมาพ่อแม่ย่อมรู้สึกผิดหวังเสียใจไม่น้อย พ่อแม่หลายรายที่นอกจากจะผิดหวังอับอายแล้ว ยังมีความรู้สึกที่ไม่ต้องการเด็กอีก จึงมักแสดงท่าทีว่าไม่รักไม่ต้องการ ไม่ให้ความรักความอบอุ่น ปล่อยปละละเลย หรือทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังอย่างไม่เอาใจใส่ดูแล (กิตติพัฒน์ นนทปัทมดูลย์, 2550, น. 84-86)

3. ภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้น

ภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือเกิดขึ้นติดต่อกันเป็นระยะยาวนาน เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว การตกงาน พ่อแม่แยกทางอยู่ การเจ็บป่วยของเด็กในเวลานั้น ภาวะการงานเศรษฐกิจที่บีบรัดครอบครัว เป็นต้น ทำให้พ่อแม่เครียดเนื่องจากการปรับตัวต่อภาวะวิกฤตินั้น ๆ ความอดทนทางอารมณ์ลดลง เด็กอาจเป็นแพะรับบาปโดยเป็นที่รองรับอารมณ์ของพ่อแม่ได้ ภาวะวิกฤติเหล่านี้มักจะไม่ได้เป็นต้นเหตุของการทารุณเด็กที่แท้จริง แต่เป็นเหตุซ้ำเติมให้มีจุดระเบิดต่อการกระทำต่าง ๆ ต่อเด็กมากกว่า

โดยสรุปแล้ว สาเหตุที่ทำให้เกิดการทารุณเด็กมักจะเกิดจากสาเหตุหลาย ๆ อย่างร่วมกัน คือ ต้องมี “Right” child at the “right” time with the “right” parents.

สาเหตุของการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ

คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ วุฒิสภา (2547, น. 2-4) ได้อธิบายถึงสาเหตุของการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

การกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ กระทำได้หลายรูปแบบทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ จากการศึกษาพบว่าสาเหตุพื้นฐานของปัญหามาจาก

1. สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป จากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้โครงสร้างของระบบครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่กันตามลำพังขาดที่พึ่ง

2. การยอมรับหรือการกำหนดบทบาทผู้สูงอายุในครอบครัวเปลี่ยนไป มีการลดคุณค่าและบทบาทผู้สูงอายุลง ผู้สูงอายุไม่มีสิทธิยุ่งเกี่ยวกับเรื่องภายในบ้าน เว้นแต่เมื่อต้องการให้เลี้ยงดูหลาน หรือเฝ้าบ้าน

3. ผู้สูงอายุจำนวนมากถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว บางรายถูกระงับแรงเมื่อไม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกหลานได้

4. ผู้สูงอายุสตรีโสด หมาย เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกระงับแรงมากกว่าผู้สูงอายุบุรุษ เนื่องจากมีอายุยืนยาวกว่า ทำให้มีจำนวนมากกว่า และต้องพึ่งพาเศรษฐกิจผู้อื่นมากกว่า

แนวคิดวงจรของความรุนแรง

การทำร้ายร่างกายที่เกิดจากการกระทำของสามีหรือคู่รักมักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น งานของ Walker (1979) ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุและกระบวนการที่ความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัวเกิดขึ้นและดำรงอยู่ โดยสิ่งสำคัญของงานชิ้นนี้ คือ การสร้างวงจรของความรุนแรง (Cycle of Violence) ซึ่งเป็นประสบการณ์ของผู้หญิงในการตกอยู่ในภาวะถูกระงับแรงซ้ำจากสามี โดยทำการศึกษาจากผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายร่างกายจำนวน 403 คน และผู้หญิงกลุ่มนี้เคยถูกสามีทำร้ายร่างกายอย่างน้อย 2 ครั้ง

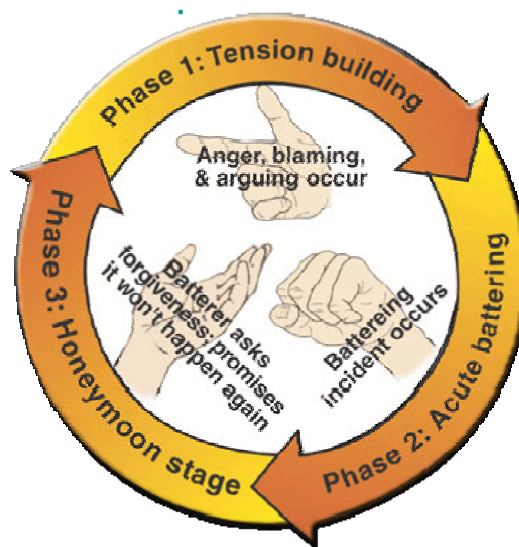
งานชิ้นนี้ Walker ได้นำแนวคิดเรื่อง ความรู้สึกที่บุคคลเรียนรู้ว่าไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ (Learned Helplessness) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวอธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่เรียนรู้ว่าตนเองไม่สามารถที่จะคาดเดาผลของเหตุการณ์ในอนาคต ไม่รู้ว่าการตอบสนองใดที่จะนำตนเองไปสู่ความปลอดภัย ทำให้บุคคลนั้นสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความคาดหวังถึงผลที่จะเกิดในอนาคต และคิดว่าตนเองไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ เมื่อนั้นก็จะอยู่ในปัญหาต่อไป Walker นำแนวคิดนี้มาใช้ศึกษาและมองว่า ผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายก็เช่นเดียวกัน เธอไม่รู้ว่าการตอบสนองใดที่จะทำให้ตนเองปลอดภัย ไม่สามารถทำนายและคาดเดาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ ทำให้ผู้หญิงเรียนรู้ว่าเธอไม่สามารถที่จะทำอะไรเพื่อให้หลุดพ้นไปจากความรุนแรงนั้นได้ แรงจูงใจในการที่จะจัดการกับปัญหาของผู้หญิงก็จะลดน้อยลงเพราะผู้หญิงเชื่อว่าไม่มีอะไรที่ตนเองจะทำให้ได้เพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ความรุนแรงนั้น ผู้หญิงก็จะทนอยู่กับปัญหาต่อไป

การศึกษาของ Walker เป็นการอธิบายในแง่ของจิตวิทยาสังคม กล่าวคือ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างสังคมและบุคคล โดยวางตำแหน่งที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ของผู้หญิงในฐานะสิ่งที่เรียนรู้จากสังคม ทั้งจากองค์ประกอบของโครงสร้างและวัฒนธรรม อาทิ บรรทัดฐาน ค่านิยมและความเชื่อ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลทำให้ผู้หญิงซึมซับและเรียนรู้ว่าเธอไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ความรุนแรงจึงเกิดขึ้นเป็นวัฏจักร

ผลการศึกษาของ Walker ได้เสนอให้เห็นถึงการเกิดขึ้น และดำรงอยู่ของความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ

ภาพที่ 2.2

การเกิดขึ้น และดำรงอยู่ของความรุนแรงตามแนวคิดของ Walker

ขั้นตอนที่ 1 การก่อให้เกิดความตึงเครียด (Tension Building Phase)

ในช่วงนี้เป็นช่วงของการเรียนรู้การใช้ความรุนแรง ในงานของ Walker ผู้หญิงที่ถูกคู่รักกระทำรุนแรงจะอธิบายขั้นตอนในลักษณะของการใช้อารมณ์ของผู้ชาย การเพิ่มการทำร้ายทางอารมณ์และวาจา การใช้คำสั่งกับภรรยา และความพยายามที่จะกำหนดชีวิตของผู้หญิง โดยการที่ตอบสนองของผู้หญิงในขั้นนี้เป็นการพยายามที่จะทำให้ผู้ชายอารมณ์เย็นลง กลับสู่ความสงบ ไม่ถกเถียงและเก็บสิ่งที่เขาไม่พอใจเอาไว้ ผู้หญิงอธิบายการกระทำเหล่านี้ในลักษณะของการเดินออกจากความรุนแรง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้หญิงจะทำอะไร ความตึงเครียดก็จะระเบิดออกมาซึ่งนำไปสู่การทำร้าย ทุบตี นำไปสู่ขั้นตอนที่สอง

ขั้นตอนที่ 2 การทำร้ายกัน (Acute Building Phase)

ในขั้นนี้ ผู้หญิงจะถูกทำร้าย และบางรายอาจถูกเก็บงำให้อยู่ภายในบ้าน ซึ่งบางครั้งอาจนำไปสู่เหตุการณ์ร้ายแรง และหากผู้หญิงหลบหนีไปได้ ผู้หญิงก็จะไปหาที่พักอาศัยกับครอบครัว เพื่อน ความรู้สึกของผู้หญิงในขั้นนี้จะเต็มไปด้วยความเกลียดชังสามีสองใจของตนเอง ประณามและลงโทษตนเอง ซึมเศร้าและหมดหวัง แต่ความรู้สึกเหล่านี้จะหายไป เมื่อเข้าสู่ขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การสำนึกผิดและความรักหลังการทำร้าย (The Batterer's Loving Contrition)

ในขั้นนี้บุคลิกภาพของสามีจะแตกต่างจากขั้นก่อน เขาจะรู้สึกสำนึกผิด และเข้ามาง้อและให้สัญญาต่าง ๆ ว่าจะไม่กระทำรุนแรงอีก เขาจะหาผู้ที่สนับสนุนมาจากที่ต่าง ๆ เช่น เพื่อนสนิทญาติพี่น้องเข้ามาช่วย หรือเขาอาจจะร้องไห้เพื่อแสดงให้ผู้หญิงเห็นว่า เขาไม่สามารถที่จะมีชีวิตอยู่ได้ถ้าปราศจากเธอ เขาจะพยายามทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าการเกิดขึ้นเป็นเรื่องราวร้าย นอกเหนือการควบคุมของเขา เกิดขึ้นเพราะเขาไม่พร้อม ไม่มีวุฒิภาวะ ในขณะที่ภรรยาจะมองว่าการให้อภัยของเธอจะเป็นวิธีที่ทำให้สามีสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันโหดร้ายนี้ได้ ดังนั้นผู้หญิงจึงพยายามบิดเบือนหรือละเลยปัญหาการถูกทุบตีนั้น มองว่าเป็นเพียงแค่การลืมหืมตาไปชั่วขณะหนึ่งของสามีเท่านั้น ในขั้นนี้จึงเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การทำร้ายซ้ำอีก เพราะภร่ายังคงอยู่ในความสัมพันธ์ที่รุนแรงนี้ต่อไป

ดังนั้นในวงจรดังกล่าวผู้หญิงที่ถูกทำร้ายก็จะถูกทำร้ายซ้ำแล้วซ้ำอีก การที่ผู้หญิงต้องเข้าสู่วงจรดังกล่าวนั้น Walker อธิบายว่าเป็นผลมาจากการที่ผู้หญิงเรียนรู้ว่าไม่สามารถที่จะช่วยตนเองได้ เพราะผู้หญิงซึมซับและเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ถูกกระทำอย่างต่อเนื่องและซ้ำซากมาตลอด เมื่อนั้นแรงจูงใจของผู้หญิงในการจัดการกับปัญหาก็จะน้อยลง และยอมทนอยู่ในภาวะการถูกกระทำ เพราะผู้หญิงเชื่อว่าไม่มีอะไรที่ตนเองจะทำได้เพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ความรุนแรง ทำให้ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้หญิงหายไป และทนอยู่กับปัญหาต่อไป

1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาคลินิก (Rotter, 1982, pp. 1-2)

การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องและดีกว่าเดิม Lewin กล่าวว่า “พฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมรวมกัน ไม่ใช่จากตัวบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว” ดังนั้นคนเราจะเรียนรู้ได้ดีหรือไม่เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมยังเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ในอดีต ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญมีดังนี้

- การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก (Trail and Error Learning) ของธอร์นไดค์ (Thorndike) มีหลักสำคัญคือ สิ่งเร้าหนึ่ง ๆ ย่อมทำให้เกิดการตอบสนองหลาย ๆ อย่าง จนพบวิธีตอบสนองที่ถูกต้อง บุคคลจะเลือกไว้ใช้ในคราวต่อไป

- การปลูกฝังพฤติกรรมและการแก้ไขพฤติกรรมของสกินเนอร์ (B.F. Skinner) มีหลักว่าพฤติกรรมใด ๆ ที่ทำไปแล้วได้รับการเสริมแรง บุคคลมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในเวลาต่อมาและถ้ากระทำผิด ๆ ลงไปแล้วไม่ได้รับการเสริมแรงพฤติกรรมนั้นจะค่อย ๆ หดไป

- การเลียนแบบจากตัวแบบ นักจิตวิทยาเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุด เด็กอาจทำตามตัวแบบโดยไม่รู้สึกรู้ว่าถูกชักจูง โดยเฉพาะในเด็กเล็กเพราะเด็กขาดความชำนาญและวิจารณญาณ จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมได้ง่าย โดยเฉพาะบิดา-มารดา ซึ่งอยู่ใกล้ชิดเด็กจะมีอิทธิพลต่อท่าทางและนิสัยใจคอของเด็ก โดยทั่วไปแล้วการเลียนแบบจากตัวแบบจะขึ้นอยู่กับสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ

1. ลักษณะของตัวแบบ

2. ผลที่เกิดจากตัวแบบเก่า การที่ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นมีผลเป็นเช่นไร

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม มีความสำคัญมากต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่าแรงเสริมหรือแรงสนับสนุนการกระทำ บุคคลที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้คือ พ่อ แม่ หรือผู้รับผิดชอบเลี้ยงดู การพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจกันไป มีการศึกษาวิจัยหลายเรื่อง พบว่า เด็กที่ขาดความรักความอบอุ่น เด็กที่มีประสบการณ์จากครอบครัวในลักษณะที่ไม่ถูกต้องและเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีปัญหาทางบุคลิกภาพ รวมทั้งทางด้านจิตใจ จากที่ได้กล่าวในข้างต้น การเรียนรู้ทางสังคมเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันระหว่างบุคลิกภาพและด้านจิตใจ ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องประสบ และความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กที่ถูกทารุณทางจิตใจหรือไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่น จะเติบโตมีพัฒนาการทางกายที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน

2. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา

อธิบายถึงปรากฏการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเป็นขบวนการที่ไม่มีวันจบสิ้นในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะความสัมพันธ์ทางสังคมนี้รวมถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว เพื่อน ญาติ ฯลฯ ซึ่งรวมเป็นเครือข่ายทางสังคมและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลแต่ละคนเป็นอย่างมาก ในที่นี้จะขอกล่าวถึงทฤษฎีที่นำมาอธิบายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวดังนี้

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากร (Resource Theory) (สุดสงวน สุธีสร, 2540)

นักสังคมวิทยาให้ความสำคัญกับการแบ่งชนชั้นทางสังคม บิดาแห่งสังคมวิทยา Karl Marx (1964) และ Man Weber (1956) ได้ให้ข้อคิดว่า การแบ่งชั้นทางสังคมเป็นผลของการที่สังคมนั้น ๆ ให้ความสำคัญว่าใครจะครอบครองทรัพยากรมากกว่ากันและสิ่งนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว (Family Relation) Blood and Wolfe (1960) ได้ให้ความสำคัญในครอบครัวในแง่ของอำนาจและการใช้ทรัพยากรในครอบครัว อำนาจคือ ความสามารถที่สมาชิกคนหนึ่งมีอิทธิพลต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวและทรัพยากรในครอบครัวต่ออะไรก็ตามที่สมาชิกในครอบครัวได้จัดมาให้คนอื่น ๆ เพื่อช่วยให้ได้เป้าหมายของความต้องการที่ตั้งไว้และผู้ที่มีความมากที่สุดในการครอบครองได้แก่ สามัญ-ภรรยา คือผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัวนั่นเอง แต่จะต้องเป็นอำนาจที่มีความสมดุลในตัวเองไม่มากเกินไปข้างใดข้างหนึ่ง แต่โดยทั่วไปสามัญจะมีอำนาจมากที่สุดในการครอบครองเนื่องจากเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือเป็นผู้นำทรัพยากรมาให้ครอบครัว (Goode, 1971, อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2540) อธิบายว่าทรัพยากรภายนอกมีความสำคัญต่ออำนาจของสมาชิกในครอบครัว เช่น ความสำเร็จในหน้าที่การงาน ความฉลาด อำนาจทางการเงิน เพื่อนฝูง ความรัก สถานภาพทางเศรษฐกิจ อำนาจในการจัดหาทรัพยากรในครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมแตกต่างกันก็ส่งผลให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่างกัน เช่น คนที่อยู่ในสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ไม่สามารถจัดหาทรัพยากรจากภายนอกมาให้สมาชิกในครอบครัวได้ ทำให้เกิดมีสภาพทางอารมณ์จิตใจ ที่คับข้องและมีโอกาสที่จะเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวสูงกว่า ครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่ามีอำนาจในการจัดหาทรัพยากรได้ดีกว่า เป็นต้น

สรุปได้ว่า โดยทั่วไปผู้ชายหรือสามัญจะมีอำนาจและมีการจัดทรัพยากรให้กับครอบครัวมากกว่าผู้หญิงหรือภรรยา แต่เมื่อใดผู้ชายหรือสามัญมีความรู้สึกต่ำต้อยกว่าภรรยา ทั้งหน้าที่การงาน รายได้ ความรู้ต่าง ๆ เมื่อนั้นการใช้ความรุนแรงในครอบครัวอาจเกิดขึ้น เพื่อเป็นการแสดงว่าอย่างน้อยผู้ชายมีอำนาจมากที่สุดในการครอบครอง

2.2 ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) เป็นทฤษฎีหลักอีกทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้เริ่มด้วยความคิดเรื่องการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นทฤษฎีประเภทจุลภาค เพราะให้ความสำคัญต่อมนุษย์แต่ละคน คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวตน (Concept of self)

ทฤษฎีการปฏิบัติเชิงสัญลักษณ์สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ดังนี้

- การที่ผู้ชายมีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองอย่างไรเป็นสำคัญ

- ครอบครัวที่มีปัญหา เช่น ปัญหาความรุนแรงมักจะพบกับปัญหาในลักษณะที่กล่าวว่า ใครเป็นใหญ่ในครอบครัว (มักเป็นผู้ชายเสมอ) ใครเป็นสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญในครอบครัว
- การให้ความสำคัญกับตัวตนมากเกินไป จะนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในที่สุด

2. การบังคับใช้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

มติคณะรัฐมนตรีให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินงานเพื่อป้องกันและยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี มีนโยบายและแผนขจัดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้ทุกภาคส่วนใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อลดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ส่วนมาตรการทางกฎหมายซึ่งเดิมใช้เพียงประมวลกฎหมายอาญาเป็นหลักในการแก้ไขความรุนแรง แต่การศึกษาพบว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดอ่อน มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีความเหมาะสมกว่า เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติ 18 มาตรา มีสาระสำคัญกำหนดหลักเกณฑ์กว้าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาคือ กำหนดให้ผู้พบเห็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีหน้าที่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มีบทบัญญัติลงโทษผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และกำหนดให้มีวิธีการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำมีการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้กระทำและผู้ถูกกระทำรวมทั้งมีบทห้ามการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเรื่องความรุนแรงในครอบครัวต่อสาธารณะ การที่จะบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีกฎหมายลำดับรองบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแต่ละหน่วยงาน และกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานให้เหมาะสมสอดคล้องชัดเจน และจำเป็นต้องนำองค์ความรู้เรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และองค์ความรู้เรื่องความรุนแรงลงสู่ประชาชนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมรับรู้และเฝ้าระวังแก้ไขปัญหา

ดังนั้นการเผยแพร่เนื้อหาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องลงสู่ทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อขจัดความรุนแรงและเพื่อเสริมให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้มีประสิทธิภาพนั้นคือการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ต้องประกอบด้วยภาครัฐให้ความสำคัญเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ และการจัดการ พนักงานเจ้าหน้าที่ประชาชนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความรุนแรง พร้อมให้ความช่วยเหลือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดความรุนแรงช่วยเฝ้าระวังและแจ้งเหตุ นอกจากนั้นต้องมีกลไกเครื่องมือ งบประมาณพร้อมรองรับการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เช่น กฎหมายลำดับรอง อุปกรณ์การทำงาน บ้านพักสำหรับผู้ประสบเหตุรุนแรงในครอบครัว คู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และสุดท้าย สื่อมวลชนมีความรู้ความเข้าใจให้การสนับสนุนเผยแพร่องค์ความรู้ งดการเสนอข่าวที่อาจทำให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความเสียหายหรือกลั่นแกล้งสังคมได้ยาก

2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

กระบวนการใช้บังคับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (สาโรช นักเบศรี, 2552)

กระบวนการใช้บังคับกฎหมายเป็นหลักในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
2. การดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

มาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มุ่งคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และบุคคลอื่นในครอบครัวให้พ้นจากการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและมุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำให้ยุติการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันต่อไปได้ด้วยความสุข จึงกำหนดมาตรการคุ้มครองบุคคลในครอบครัวไว้หลายประการดังนี้

1. มาตรการกำหนดให้การแจ้งเหตุเป็นหน้าที่ (มาตรา 6)

ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็น มีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

2. มาตรการคุ้มครองเบื้องต้นแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (มาตรา 6)

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้รับแจ้งหรือพบเห็นเอง มีหน้าที่เข้าคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้ได้รับการตรวจรักษาจากแพทย์ หรือให้ได้รับคำปรึกษาจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์

3. มาตรการห้ามโฆษณาเผยแพร่ต่อสาธารณะชน (มาตรา 9)

เมื่อมีการแจ้งหรือร้องทุกข์แล้ว ห้ามโฆษณาเผยแพร่เรื่องความรุนแรงในครอบครัวต่อสาธารณะชน

4. มาตรการบรรเทาทุกข์แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (มาตรา 10, 11)

เมื่อมีการร้องทุกข์แล้ว ในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาล หากมีเหตุการณ์ที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะถูกกระทำซ้ำ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีมอบหมายหรือศาลมีอำนาจออกคำสั่งแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวให้เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ ชดใช้เงินช่วยเหลือ ห้ามเข้าไปในที่พำนักของครอบครัว ห้ามเข้าใกล้ตัวบุคคลในครอบครัว หรือกำหนดวิธีการดูแลบุตร

5. มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว (มาตรา 12)

กรณีที่มีการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้อง พนักงานสอบสวนหรือศาล ต้องจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงกำหนดเงื่อนไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติให้ครบถ้วนก่อนจึงยอมความถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้องได้

ที่สุดหากศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิด ศาลมีอำนาจกำหนดใช้วิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้วิธีการฟื้นฟูบำบัดรักษา คุมความประพฤติ ให้ชดใช้เงินทำงานบริการสาธารณะ ให้ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนแทนการลงโทษ

การดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

กฎหมายนั้นนอกจากมีมาตรการในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวให้พ้นจากความรุนแรงแล้วยังมีบทบัญญัติให้ดำเนินคดีมีโทษถึงจำคุก แต่เจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งประสงค์ให้บุคคลในครอบครัวกลับไปอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก กระบวนการดำเนินคดีจึงเป็นไปในทางให้โอกาสผู้กระทำผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อยุติความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

1. ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวรวมถึงความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นความผิดอันยอมความได้ (มาตรา 4)

2. ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงจะต้องร้องทุกข์ภายในอายุความ 3 เดือน นับแต่อยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจสอบสวนได้ (มาตรา 7, 8)

3. พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวพร้อมสำนวนและความเห็นให้อัยการฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ภายใน 48 ชั่วโมง หรือขอผิดฟ้องได้ 3 ผิด ๆ ละ 6 วัน หากพ้นกำหนดต้องขออนุญาตอัยการสูงสุดฟ้อง (มาตรา 8)

4. ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว และมีอำนาจกำหนดใช้มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแทนการลงโทษได้ (มาตรา 12)

โดยมีหลักการ ไม่ว่าการพิจารณาของศาลจะดำเนินไปเพียงใด ให้ศาลพยายามปรับเปลี่ยนให้คู่ความยอมกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ และคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกระทำ การสงวนและคุ้มครองสถานภาพการสมรส สวัสดิภาพและอนาคตของบุตร การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว มาตรการปรองดองและปรับปรุงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรม และเสียหายน้อยที่สุด

5. ศาลอื่น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ ต่อเมื่อเป็นกรณีเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่นที่มีอัตราโทษสูงกว่าก็ให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น ให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่ง พ.ร.บ. นี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม (มาตรา 8)

อนึ่ง หากพบว่าการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวใดเป็นความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย ต้องดำเนินคดีตามกฎหมายอื่นรวมกันไป โดยเฉพาะกรณีผู้ถูกระทำเป็นเด็ก ต้องนำมาตรการคุ้มครองเด็กและการดำเนินคดีกับผู้ทำทารุณกรรมเด็ก ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาใช้บังคับด้วย

บุคลากรที่มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

บุคลากรของรัฐ เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนใช้บังคับกระบวนการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

1. พนักงานเจ้าหน้าที่

1.1 พนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีแต่งตั้ง

1.2 พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ : มีบทบาทคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงเมื่อได้รับแจ้งหรือพบเห็น

1.3 พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจกำหนดมาตรการบรรเทาทุกข์ชั่วคราว : คຸ່ມครอง
ผู้ถูกระทำได้ด้วยความรุนแรงในครอบครัว เมื่อมีการร้องทุกข์ดำเนินคดี

2. พนักงานสอบสวน

2.1 พนักงานสอบสวนที่รัฐมนตรีมอบหมาย

2.2 พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : ทำการ
สอบสวนและจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว
หากผู้ถูกระทำได้ด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะยอมความ ถอนคำร้องทุกข์

3. พนักงานอัยการ

ดำเนินคดี เป็นที่ปรึกษากฎหมาย และคຸ່ມครองสิทธิผู้ถูกระทำได้

4. ศาล

พิจารณาคดี พิพากษาคดี และกำหนดมาตรการบรรเทาทุกข์ระหว่างสอบสวนและ
พิจารณาจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว
และกำหนดมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำแทนการลงโทษ

5. จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์

มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ผู้ถูกระทำได้ด้วยความรุนแรงในครอบครัว

6. แพทย์ บุคลากรทางการแพทย์

ตรวจรักษาผู้ถูกระทำได้ด้วยความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว
และฟื้นฟูบำบัดผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

7. ผู้ประนีประนอม

มีบทบาทช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความยอมกันและทำบันทึกข้อตกลงกำหนด
เงื่อนไขในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำความรุนแรงโดยยึดหลักตาม มาตรา 15

8. ประชาชนทั่วไปผู้พบเห็นหรือทราบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

มีหน้าที่แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็นหรือทราบการกระทำความรุนแรงใน
ครอบครัว

9. องค์กรภาคเอกชน-เครือข่ายชุมชน

นอกจากนี้พบว่าองค์กรภาคเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับสตรีและเด็ก เครือข่ายชุมชน
สามารถสนับสนุนและช่วยเหลือกลไกภาครัฐให้ขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ความแตกต่างระหว่างการดำเนินคดีทางกฎหมายอาญากับการใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (หนังสือพิมพ์เพื่อเพื่อนหญิง-ชาย, 2552)

ตารางที่ 2.2

ความแตกต่างระหว่างการดำเนินคดีทางกฎหมายอาญากับ
การใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วย
ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

กฎหมายอาญาคดีทำร้ายร่างกายทั่วไป	พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550
หลักการ – ลงโทษผู้กระทำผิด	– พ้นฟู เยียวยา รักษาสัมพันธภาพของผู้กระทำและผู้ถูกระทำ
การร้องทุกข์ / การแจ้ง – ผู้เสียหายเท่านั้นที่สามารถร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ – ต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเท่านั้น	– ผู้พบเห็น บุคคล หน่วยงาน หัวหน้างาน และผู้เสียหายสามารถแจ้งได้ – วิธีการแจ้งสามารถทำได้หลายวิธี โดยวาจาหรือเป็นหนังสือ เช่น โทรศัพท์ จดหมาย ส่งอีเมลล์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอื่น ๆ – ผู้ถูกระทำสามารถร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่รัฐมนตรีแต่งตั้ง รวมถึงพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
การดำเนินการ – เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบปากคำผู้เสียหายตามลำพัง	– ในการสอบปากคำผู้ถูกระทำ พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำร้องขอร่วมอยู่ด้วยในขณะที่สอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

กฎหมายอาญาคดีทำร้ายร่างกายทั่วไป	พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550
- การรวบรวมหลักฐานพยานของเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้เวลานาน - ต้องรอให้คดีตัดสินเสียก่อน จึงจะสามารถให้ผู้กระทำทำตามคำตัดสินของศาล	- เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความ ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็ว – และส่งตัวผู้กระทำ สำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่ได้ตัวผู้กระทำ หากมีเหตุจำเป็นให้ผลัดฟ้องได้คราวละไม่เกิน 6 วัน แต่ไม่เกิน 3 ครั้ง (18 วัน) - ในระหว่างขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือศาลสามารถมีคำสั่งเยียวยา บรรเทาทุกข์ผู้เสียหาย เช่น ให้ผู้กระทำออกนอกบ้าน ให้ผู้กระทำห้ามเข้าใกล้ผู้เสียหาย ให้ผู้กระทำเข้ารับการบำบัด เป็นต้น - คำนึงถึงความรู้สึก / การสูญเสียของผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย การบำบัดเยียวยา แม้กระทั่งการเลือกที่จะดำเนินคดีและป้องปรามมิให้เกิดการกระทำซ้ำ

2.2 สถิติคดีความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2552)

การให้ความช่วยเหลือของศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง มีผู้มาปรึกษา 115 คน เป็นปัญหา 165 กรณีปัญหา ลักษณะความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งจากสถิติในปี 2551 เมื่อแยกเป็นประเภทคดีแล้ว 3 ลำดับแรกได้แก่

1. คดีทำร้ายร่างกายมากที่สุด ร้อยละ 41.21
2. คดี พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 38.78
3. คดีข่มขืนกระทำชำเรา ร้อยละ 7.27 ตามตาราง

ตารางที่ 2.3

คดีอาญาความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2551

คดีอาญา	จำนวน (คดี)	ร้อยละ
คดีทำร้ายร่างกาย	68	41.21
คดี พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550	64	38.78
ข่มขืนกระทำชำเรา	12	7.27
พยายามฆ่า	7	4.24
ข่มขู่	3	1.82
กักขังหน่วงเหนี่ยว	2	1.21
ขี้บไล้	2	1.21
ยักยอก	2	1.21
พรากผู้เยาว์	1	0.61
อนาจาร	1	0.61
หมิ่นประมาท	1	0.61
บุกรุก	1	0.61
ปลอมแปลงเอกสาร	1	0.61
รวม	165	100

ที่มา: ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง

2.3 ข้อเสนอแนะในการสร้างประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (พรสม เปาปราโมทย์, 2552)

ข้อเสนอแนะเพื่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ในประเด็นการคุ้มครองสิทธิสตรีจากการถูกระทำรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

1) การสร้างพื้นฐานความเข้าใจในประเด็นมิติหญิงชาย

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวควรเร่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมิติหญิงชายให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติฯ เพื่อให้เป็นฐานคิดที่ชัดเจนในการตัดสินใจดำเนินการกับคดีความรุนแรงในครอบครัว ดังที่ได้เห็นจากข้อมูลแสดงเจตคติของกลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถาม ทำให้เห็นได้ว่าผู้บังคับใช้กฎหมายจำนวนมาก ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของคนทั่วไปในสังคมที่ยังคงมีอคติทางเพศ ทั้งนี้ หากไม่สามารถปรับเปลี่ยนเรื่องดังกล่าวได้ การที่ผู้หญิงจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติฯ อย่างเหมาะสมคงเป็นไปได้ยาก

การสร้างความเข้าใจในประเด็นมิติหญิงชายจำเป็นต้องดำเนินการในหลายวิธี ทั้งการเผยแพร่ด้วยสื่อต่าง ๆ การจัดฝึกอบรม การฝึกงานในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการติดตามผลเป็นระยะ พร้อมทั้งการสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับมิติหญิงชายอย่างต่อเนื่อง

2) การเร่งทำให้เกิดความชัดเจนในเนื้อหาของกฎหมายและแนวปฏิบัติ

ความกังวลของผู้ปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติฯ ดังที่ได้กล่าวแล้ว เป็นเรื่องของความไม่เข้าใจหรือไม่แน่ใจในเนื้อหาและแนวปฏิบัติ ซึ่งมักจะมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคย เพราะมีมาตรการ วิธีการใหม่ ๆ ตามกฎหมายหลายเรื่อง สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวจึงมีภารกิจที่จะต้องเป็นผู้ผลักดันในประเด็นต่อไปนี้

2.1 เร่งรัดการจัดทำอนุบัญญัติ ทั้งนี้เนื่องจากอนุบัญญัติที่ออกตามพระราชบัญญัติได้แก่ ระเบียบและกฎกระทรวง จะเป็นการกำหนดรายละเอียดที่ไม่มีในตัวกฎหมาย

2.2 การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน โดยจัดทำเป็นคู่มือที่แยกบทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน แต่ต้องเชื่อมโยงให้เห็นขั้นตอนการประสานงานและการส่งต่อระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแจกจ่ายอย่างทั่วถึง

2.3 การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมและจัดฝึกอบรมให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่พนักงานสอบสวนและบุคลากรในกระบวนการ ซึ่งต้องมีการจัดฝึกอบรมเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง และมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ผ่านหลักสูตรสามารถเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของตนเองได้ เพื่อให้สามารถกระจายผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจออกไปได้อย่างกว้างขวาง

2.4 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการหน่วยงานสหวิชาชีพที่ร่วมดำเนินการตามพระราชบัญญัติฯ ซึ่งควรเป็นการจัดให้สหวิชาชีพในพื้นที่เดียวกันได้มีโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหา ข้อขัดข้องร่วมกัน ทั้งนี้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต้องเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ และคำนึงถึงผู้ถูกระทำรุนแรงและครอบครัวเป็นหลัก

3) การกำหนดพื้นที่ต้นแบบและใช้สำหรับการจัดศึกษาดูงาน

ในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฯ มีมาตรการที่เป็นเรื่องใหม่หลายเรื่องที่จะต้องดำเนินการซึ่งแตกต่างจากความเคยชินในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวแบบเดิม ดังนั้น การกำหนดพื้นที่ต้นแบบ จึงเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อให้มีตัวอย่างเป็นรูปธรรม โดยเป็นการทำงานภายในพื้นที่ซึ่งจะต้องร่วมมือกันระหว่างทุกวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

การขยายผลต้นแบบแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีเพื่อให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ควรที่จะให้โอกาสพื้นที่อื่น ๆ ได้มีโอกาสได้ดูพื้นที่จริงที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้สัมผัสได้พูดคุยกับทั้งระดับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ รวมไปถึงผู้ได้รับการช่วยเหลือ และประชาชนทั่วไปในพื้นที่นั้น นอกจากนี้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น จึงควรให้มีการศึกษาดูงานตัวอย่างของต่างประเทศ เนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงต่อสตรีนั้นเป็นเรื่องที่หลายประเทศมีแนวปฏิบัติที่ก้าวหน้าเป็นอย่างมาก เช่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเป็นแรงจูงใจในการทำงาน และจุดประกายให้เกิดแนวคิดหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวต่อไป

4) การจัดเตรียมสถานที่รองรับ/ที่พักฉุกเฉิน

ทั้งกลุ่มที่เป็นผู้ถูกระทำและผู้กระทำ ซึ่งจะต้องเหมาะสม และมีความปลอดภัยในขณะเดียวกัน ผู้กระทำผิดที่ถูกบังคับตามกฎหมายให้ออกจากบ้าน ซึ่งผู้กระทำที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายนั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะมีบทบาทในการรองรับ ซึ่งต้องพิจารณาความเหมาะสม หรือการปรับปรุงสถานที่ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

5) การสร้างแนวร่วมกับสื่อมวลชน

สื่อมวลชนนับว่ามีส่วนสำคัญต่อปัญหาความรุนแรงทั้งในแง่ของการนำเสนอปัญหาต่อสังคมและการขึ้นนำสังคม และตามพระราชบัญญัติฯ นี้ สื่อมวลชนถูกกำหนดว่าจะต้องไม่นำเสนอข่าวความรุนแรงในครอบครัวจนทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งในการชี้แจงทำความเข้าใจกับสื่อมวลชนนั้น จำเป็นต้องดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ 2 เรื่อง คือ เพื่อให้สื่อมวลชนได้รับทราบทั่วกันว่า ได้มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะแล้ว รวมทั้ง ร่วมเป็นเครือข่ายในการปรับเปลี่ยนเจตคติของคนในสังคมเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

6) การติดตามประเมินผลและจัดทำรายงานเสนอคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา

การติดตามประเมินผลนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อทบทวนการดำเนินงานและนำไปปรับปรุงแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามพระราชบัญญัติฯ นี้ ได้มีการกำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดทำรายงานเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ซึ่งรายงานดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือสำคัญย้อนกลับมายังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน ให้มีการปรับปรุงการดำเนินงาน

7) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการประชาสัมพันธ์พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 อย่างเพียงพอ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและทราบถึงสิทธิของตนเอง นอกจากนี้ยังควรประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนทราบถึงหน้าที่ที่ทุกคนต้องเข้ามาช่วยดูแลสังคมตามมาตรา 9 ของพระราชบัญญัติฯ เช่น การให้ชาวบ้านในชุมชนช่วยกันตรวจตรา สังเกตบ้านใกล้เรือนเคียงว่ามีการทำร้ายบุคคลในครอบครัวหรือไม่ หากมีการทำร้ายหรือกระทำความรุนแรงเกิดขึ้นก็ให้แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ นอกจากนี้ยังมีผู้ตอบแบบสอบถามเสนอว่าในการประชาสัมพันธ์ ควรสร้างสโลแกน เช่น “ความรุนแรงในครอบครัวซ่อมได้” หรือ “บ้านนี้ไม่มีความรุนแรงในครอบครัว” เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวมีความรักความห่วงใยเป็นเกราะป้องกันปัญหาความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในครอบครัว

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากที่ผ่านมา มีผู้ให้ความสนใจและศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังไม่มากนัก เป็นลักษณะการศึกษาเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเล็ก ๆ ปัจจุบันมีแรงสนับสนุนทางสังคมหลาย ๆ ฝ่าย จึงมีการศึกษาเรื่องนี้กันมากขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผลงานวิจัยที่พอจะรวบรวมได้ดังนี้

บุญเสริม หุตะแพทย์ และคณะ (2552) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติและบทบาทของทมิฬสหวิชาชีพต่อการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า ทมิฬสหวิชาชีพมีบทบาทหลักในการแนะนำหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษาผู้ถูกกระทำ รับฟังปัญหา แนะนำแนวทางการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว การประสานงานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและทมิฬสหวิชาชีพ การแนะนำการแจ้งความกับตำรวจเพื่อดำเนินคดี และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ส่วนบทบาทของทมิฬสหวิชาชีพในการแก้ไข

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ยังต้องการให้ปรับปรุงการทำงาน โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง บูรณาการการทำงานเพื่อความคล่องตัว แก้ไขปัญหาและการป้องกัน การถูกระทำซ้ำ และควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รณรงค์ยุติความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะให้ทีมสหวิชาชีพทำงานเชิงป้องกัน ควรผสมผสานลักษณะการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน กำหนดบทบาทว่าใครทำอะไรบ้าง ควรกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานระดับจังหวัดให้ชัดเจน ควรเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน ควรเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และควรให้ความสำคัญกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ด้วยการเผยแพร่ให้รับรู้มากขึ้น ควรเน้นให้สื่อ มีบทบาทในการสร้างความตระหนักในปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ควรมีการขยายเครือข่ายสู่ชุมชนท้องถิ่น ให้ช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น และควรใช้ภูมิปัญญาส่วนท้องถิ่นเข้ามา มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

โชติมา อภิวัฒน์ชัชวาลย์ (2546) ได้ศึกษาทัศนคติของภรรยาต่อสาเหตุการประทุษร้าย : กรณีศึกษาผู้รับบริการหญิง โรงพยาบาลพังโคน จังหวัดสกลนคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาหญิงที่มารับบริการในโรงพยาบาลพังโคน จังหวัดสกลนคร ที่เคยมีประวัติถูกสามีประทุษร้ายร่างกาย และทำร้ายจิตใจ จนได้รับบาดเจ็บและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล จำนวน 5 ราย มีตั้งแต่ กระบวนการเก็บข้อมูล การสังเกต และการสัมภาษณ์ พบว่าสาเหตุที่สามีทำร้ายภรรยาที่สำคัญคือ สามีดื่มสุราหรือเมาสุรา รวมทั้งสามีนอกใจภรรยาและพบครอบครัวของสามีชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ยังพบปัจจัยร่วมที่เป็นสาเหตุของการประทุษร้ายคือ สามีและภรรยา เล่นการพนัน ลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว และอายุที่แตกต่างกันมากทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย

ลักษณีนารา จรรย์ยานนท์ (2549) ศึกษาการใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการแก้ไขปัญหา ความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนแออัด เขตกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ศึกษาจากผู้นำชุมชนของชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 12 ชุมชน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลาย ขั้นตอน ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการนำการใช้ชุมชนเป็นฐานไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชุมชน ได้แก่ ตำแหน่งของผู้นำชุมชน นอกจากนี้ความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการปัญหาด้วยตนเองก็เป็นส่วนสำคัญในการที่จะแก้ปัญหาได้

อัจฉรา สกุนตนิยม (2541) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำร้ายคู่สมรส เน้นการศึกษาเชิงบรรยายเพื่อศึกษาอัตราความชุกของการทำร้ายคู่สมรส ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันการทำร้ายคู่สมรส พบว่า อัตราความชุกของการทำร้ายคู่สมรสเท่ากับร้อยละ 21.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำร้ายคู่สมรส ได้แก่ ระดับการศึกษาของสามี รายได้ของครอบครัว

ความขัดแย้งระหว่างคู่สมรสและการดื่มแอลกอฮอล์ของสามี ส่วนความเครียดของสามีไม่มีความสัมพันธ์

กมลพร แพทย์ชีพ (2542) ได้ศึกษาเรื่องความรุนแรงในคู่ครองและผลกระทบต่อปัญหาด้านจิตใจในกลุ่มอาการความวิตกกังวล ความซึมเศร้าและความก้าวร้าว กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จำนวน 154 คู่ พบว่า การกระทำรุนแรงต่อคู่ครอง โดยมีสามีร้อยละ 68.83 ยอมรับว่ากระทำรุนแรงต่อภรรยาและภรรยาร้อยละ 74.67 ยอมรับว่ากระทำรุนแรงต่อสามี การกระทำรุนแรงทางด้านจิตใจมากที่สุด รองลงมาคือการกระทำ ความรุนแรงด้านร่างกายและจิตใจ

บุศรินทร์ คล่องพยาบาล (2542) ได้ศึกษาเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการถูกทำร้ายของภรรยาในเขต อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว เป็นการศึกษาเชิงสำรวจภาคตัดขวาง เพื่อศึกษาสัดส่วนลักษณะการถูกทำร้ายและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการถูกทำร้ายของภรรยาจากสามีทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย เพศและเศรษฐกิจ พบว่า ภรรยาถูกทำร้ายทางด้านจิตใจร้อยละ 85.5 ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการถูกทำร้ายของภรรยา ได้แก่ ระดับการศึกษา สัมพันธภาพระหว่างการสื่อสาร การใช้เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การเล่นเกมพนัน การสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของสามีและภรรยา

ยังได้เสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างสามี-ภรรยา
2. จัดทำโครงการเพื่อลด ละ เลิก การดื่มสุราและเล่นเกมพนัน
3. การเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสามี-ภรรยา
4. วิธีการเผชิญปัญหาที่ถูกต้อง
5. การเสริมสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในชุมชน
6. จัดตั้งองค์กรในชุมชนเพื่อให้คำปรึกษาแก่คู่สามี-ภรรยา ที่มีความขัดแย้งกัน

นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสังเคราะห์งานวิจัยด้านความรุนแรงในสังคมไทย พบว่า ผลงานวิจัยด้านความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่/ครอบครัว พบว่า การศึกษามูลเหตุจูงใจในการใช้ความรุนแรงของผู้หญิงต่อผู้ชาย เป็นการแก้ปัญหาหรือการสู้กลับเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาความรุนแรงในชีวิตคู่ เป็นประโยชน์ในแง่ของการชี้ให้เห็นบริบทของการเผชิญกับความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยาเป็นเวลานาน เรื้อรัง ตลอดจนภรรยาอยู่ในสภาพทางการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าสามี จึงต้องอยู่ในสภาพพึ่งพา ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงถูกควบคุมและใช้ความรุนแรงจากฝ่ายชายมาก ส่วนรูปแบบในการแก้ปัญหาของผู้ที่

ได้รับความรุนแรง ได้แก่ การสู้กลับ การขอความช่วยเหลือจากคนอื่น การหนีปัญหา พึงพากฎหมาย และสุดท้ายการฆ่าตัวตาย จากรูปแบบการแก้ปัญหาพบว่ามีเหยื่อความรุนแรงไม่เชื่อถือนโยบายกฎหมาย เพราะแจ้งความแล้ว ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากตำรวจ

พจนีย์ บัณฑิตวงศ์ (2544) ได้เสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาทรุนแรงในครอบครัวไว้ 2 ประการดังนี้

1. ควรจัดทำโครงการที่จะป้องกันปัญหาการกระทำรุนแรงต่อภรรยา
2. ควรจัดทำโครงการให้สามีและภรรยามีส่วนร่วมในกิจกรรม

แววรุ่ง นาวาบุญนิยม (2544) ได้เสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาทรุนแรงในครอบครัวไว้ว่า การสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมีการตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการป้องกันความรุนแรงต่อภรรยา โดยปรับเปลี่ยนทัศนคติว่าไม่ใช่ปัญหาส่วนตัวแต่เป็นปัญหาของชุมชนที่ต้องร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขโดยใช้สื่อในการเผยแพร่

จากการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาทรุนแรงในครอบครัวของผู้ศึกษาวิจัยนั้น สอดคล้องกับแนวทางที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้พยายามดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้แก่

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (2545) อธิบดีกรมคุมประพฤติ ได้ริเริ่มแนวคิด “โรงซ่อมสามี” โดยใช้วิธีการแบบสมานฉันท์ จะช่วยให้ปัญหามารยาทรุนแรงในครอบครัวทุเลาลงได้ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของสามีที่ทำร้ายร่างกายภรรยา ผ่านกระบวนการบำบัดรักษาด้วยนักจิตวิทยาแทนการส่งเข้าคุก

“โรงซ่อมสามี” เป็นการแก้ปัญหามารยาทรุนแรงในครอบครัวแนวใหม่ ถ้าสามารถปรับเปลี่ยนได้ก็จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนมากกว่าวิธีการจับสามีเข้าคุกหรือกรณีศาลสั่งให้แยกทางกันหรือให้หย่าขาดกัน เนื่องจากผู้หญิงหลายคนที่ถูกสามีกระทำรุนแรง ไม่ได้ต้องการหย่า เพียงแค่อยากให้สามีหยุดการกระทำรุนแรง

“โครงการครอบครัวสมานฉันท์” โดยกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม มีหลักการและแนวทางของโครงการครอบครัวสมานฉันท์ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมระบบปกติทั่วไป นั่นคือ การจับกุมผู้กระทำผิดโดยตำรวจและอัยการสั่งฟ้องคดี ศาลยุติธรรมก็จะดำเนินการพิจารณาคดีและตัดสินจำคุกผู้กระทำผิด แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะแก้ไขที่รากเหง้าของปัญหา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเยียวยาความแตกร้างแห่งสัมพันธ์ภาพระหว่าง “คู่กรณี” ที่ลึกกว่า นำไปสู่การสมานฉันท์และบูรณาการ “เหยื่อ-ผู้กระทำผิด-ชุมชน” ให้กลับคืนใช้ชีวิตร่วมกันต่อไปในสังคมแห่งนี้ได้ยั่งยืนกว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ยังให้เกียรติ

เพิ่มคุณค่าและความสำคัญแก่ “เหยื่ออาชญากรรม” เพิ่มความสำคัญให้แก่ชุมชน ในการมีบทบาท และมีอำนาจจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับกรมสุขภาพจิต ได้กำหนดมาตรการของการดำเนินงานเพื่อลดอุบัติเหตุการฆาตกรรมของ ปัญหาและเพิ่มคุณภาพชีวิตครอบครัว ดังนี้

พ.ศ. 2540 จัดทำคู่มือการครองเรือน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่สมรสใช้เป็นแนวทาง ในการสร้างความสุขระหว่างคู่สมรสในครอบครัว

พ.ศ. 2543 ปรับปรุงเนื้อหาใหม่ของหนังสือการเตรียมตัวเป็นครอบครัวใหม่ (2540) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่สมรส ได้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของความคิด ความต้องการ อารมณ์และความรู้สึกที่แตกต่างกันระหว่างชายหญิง เพื่อให้คู่สมรสเข้าใจตนเอง ยอมรับและ เข้าใจคู่สมรสของตนเอง รวมถึงแนวทางการสร้างสัมพันธ์ในชีวิตคู่และวิธีการจัดการปัญหา ระหว่างคู่สมรสที่เหมาะสม

พ.ศ. 2544 ปรับปรุงเนื้อหาใหม่คู่มือฝึกอบรมการเตรียมตัวเป็นครอบครัวใหม่ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อให้วิทยากรมีแนวทางในการให้ความรู้คู่สมรส ส่งเสริมและป้องกันปัญหา สุขภาพจิตครอบครัว ประกอบด้วยเนื้อหาต่าง ๆ ดังนี้

1. เป้าหมายของชีวิตคู่
2. การเปิดเผยตนเองระหว่างคู่รัก คู่สมรส
3. การลดความขัดแย้งและการปรับตัวในชีวิตคู่
4. การเสริมสร้างความสุขในชีวิตคู่

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

